

REDOVNICI I PROMICANJE ČOVJEKA

ODGOJ U LJUDSKOM DOSTOJANSTVU I RAST U CRKVENOSTI

**Konferencija viših redovničkih
poglavara u Jugoslaviji**

Zagreb 1985

REDOVNICI I PROMICANJE ČOVJEKA
ODGOJ U LJUDSKOM DOSTOJANSTVU
I RAST U CRKVENOSTI

Biblioteka KVRPJ — 4

Naslov izvornika

RELIGIOSI E PROMOZIONE UMANA, Sacra
Congregazione per i Religiosi e gli Istituti Secolari,
Città del Vaticano 1980.

Prijevod

Dr. HADRIJAN BORAK, OFM^{Cap.}, Zagreb

Izdaje

KONFERENCIJA VIŠIH REDOVNIČKIH POGLAVARA
U JUGOSLAVIJI

Odgovara

AMBROZIJE MATUŠIĆ, Vinobreška 2, 41090 Zagreb

Lektura

Prof. JAKOV BUBALO, OFM, Duvno

Tisak

KRŠĆANSKA SADAŠNJOST, ZAGREB

Biblioteka KVRPJ – 4

REDOVNICI I PROMICANJE ČOVJEKA

JURE ŠIMUNOVIĆ

ODGOJ U LJUDSKOM DOSTOJANSTVU I RAST U CRKVENOSTI

KONFERENCIJA VIŠIH REDOVNIČKIH POGLAVARA
U JUGOSLAVIJI
ZAGREB 1985.

RIJEČ IZDAVAČA

Nastavlja se niz „Biblioteke KVRPJ“. Do sada su objavljene tri knjižice:

1. J. B. Metz, „Redovništvo – Inovacija i korektiv?“
2. „Redovnički život u nauku Crkve“ – „Papa razgovara s redovničkim poglavarima“
3. „Dar otkupljenja“ – „Papa razgovara s redovničkim poglavaricama“

Četvrta knjižica obrađuje svojevrsnu temu: redovništvo i promicanje dostojanstva čovjeka.

Prvi dio knjižice donosi prijevod glasovitog dokumenta Kongregacije za redovnike i svjetovne ustanove „Redovnici i promicanje čovjeka“.

Drugi dio – „Odgoj u ljudskom dostojanstvu i rast u crkvenosti“ – studijski je rad dr fra Jure Šimunovića. Riječ je o razrađenom predavanju koje je u skraćenom obliku održano na Četrnaestom vijećanju redovničkih odgojitelja i odgojiteljica '85.

Ovom knjižicom ukazuje se na široko područje redovničkog djelovanja te potiče redovnike i redovnice na predanije ostvarivanje redovničkog identiteta.

U Zagrebu, srpnja 1985.

Ambrozije Matušić, predsjednik KVRPJ

S A D R Ź A J

REDOVNICI I PROMICANJE ČOVJEKA

Kratice	10
UVOD.	11
I. ČETIRI GLAVNA PROBLEMA	14
1. Za siromahe i za pravednost u svijetu.	14
2. Djelovanje i socijalne ustanove redovnika	16
3. Uključivanje u svijet radnika	18
4. Sudjelovanje u „političkoj praksi”	21
II. OPĆA MJERILA U PROSUĐIVANJU	23
1. Prisutni čovjeku i našem vremenu.	23
2. Snagom Krista i Evandjelja.	24
3. U cjelini crkvenog zajedništva	25
4. U dinamičkoj vjernosti vlasitom posvećenju u skladu s karizmom Utemeljitelja	28
III. ŠTO SE OČEKUJE OD ODGOJA	30
Bilješke	33

Jure Šimunović

ODGOJ U LJUDSKOM DOSTOJANSTVU I RAST U CRKVENOSTI

UVOD.	39
I. UVJETI ZA ODGOJ U LJUDSKOM DOSTOJANSTVU.	40
a) Stvoriti ozračje	41
b) Utjecaj ozračja na odgoj	41
c) Važnost ozračja u crkvenim dokumentima	43
1) TVARNO OZRAČJE.	44
2) LJUDSKO OZRAČJE	45

3) ODNOSI U LJUDSKOM OZRAČJU	47
a) Poštivanje ljudske osobe	48
b) Poštivanje ljudske slobode	50
c) Povjerenje	51
d) Dijalog	52
II. UVJETI ZA RAST U CRKVENOSTI	53
a) Stvarati novi mentalitet	54
b) Izbjegavati podjelu.	56
c) Izbjegavati usporednost	57
ZAKLJUČAK.	59

REDOVNICI I
PROMICANJE ČOVJEKA

KRATICE:

AA	- Apostolicam actuositatem
AG	- Ad gentes
CD	- Christus Dominus
EN	- Evangelii nuntiandi
ET	- Evangelica testificatio
GS	- Gaudium et spes
LG	- Lumen gentium
MR	- Mutuae relationes - Kriteriji o odnosima između biskupa i redovnika
OA	- Octogesima adveniens
PC	- Perfectae caritatis
PO	- Presbyterorum ordinis
PP	- Populorum progressio
RH	- Redemptor hominis

REDOVNICI I PROMICANJE ČOVJEKA

UVOD

Evandeoski duh i sadržaj redovničkog života pronalaze poticaje za obnovu i u „znakovima vremena”. Izrazitije pojave, koje su značajne za moderno vrijeme, pružaju mogućnosti pozornog uspoređivanja kad se radi o poslanju Crkve u današnjem svijetu. Te pojave pokazuju koja su to mjesta kojima, u evangelizaciji i u radu za ljudsko promicanje, treba dati prednost pred drugima.

Činjenica je da crkveno učiteljstvo stalno sve jasnije naglašava veze između evandeoskih zahtjeva svoga poslanja i nastojanja, koje je među narodima prošireno, za promicanje osoba i društva da ono postane dostojno čovjeka.

Za Crkvu „evangelizirati” znači pružiti radosnu vijest svim slojevima ljudi i tako svojim utjecajem iznutra promijeniti ljude: njihova mjerila u prosuđivanju, vrednote koje najviše cijene, izvore koji ih nadahnjuju, oblike i izvore života otvorivši ih cjelovitom pogledu na čovjeka.¹

Da izvrši to poslanje, Crkva mora ispitivati znakove vremena, mora ih tumačiti u svjetlu Evandolja, i tako će odgovoriti na trajna čovjekova pitanja.²

Redovnici su pozvani da pruže posebno svjedočenje za tu proročku označnicu Crkve. Stalno obraćenje srca i duhovna sloboda, na koju savjeti Gospodnji potiču i kojoj služe, pomažu im da svojim suvremenicima budu tako prisutni kako bi sve podsjećali da izgrađivanje zemaljskog grada (društva) mora biti utemeljeno na Gospodinu i k njemu usmjereno.³

A budući da zavjetovanje evandeoskih savjeta na poseban način povezuje redovnike s Crkvom,⁴ zato je njima upravljen poziv — s pojačanom upornošću i povjerenjem — na mudru

obnovu koja će biti otvorena potrebama ljudi, njihovim problemima, njihovim traženjima.⁵

Iznad samih društvenih i političkih drama Crkva je uistinu svjesna da je poslana prije svega zato da pruži odlučujući odgovor na duboka pitanja ljudskog srca.⁶

Zato i noviji dokumenti crkvenog učiteljstva nastoje ostvariti odgovarajuću cjelovitost između evangelizacije i ljudskog napretka; izjavljuju kako je odnos između evangelizacije i redovničkog života plodan za zajedničko poslanje Crkve,⁷ koliko je djelovanje redovnika u svim naraštajima prošlosti pridonijelo ljudskom i duhovnom uzdizanju naroda.⁸

Ali traži se duboka provjera mentaliteta i stavova⁹ ako se želi pristupiti evangelizaciji unutar konkretnih i često gorućih problema ljudskog promicanja.

Budući da taj put „obraćenja” zahvaća osobe i pitanja — čemu treba dati prednost u apostolskim pothvatima i djelima — on nužno uključuje i časove nesigurnosti i poteškoća. Uostalom, i samo znanstveno razmišljanje koje je — u raznim dijelovima svijeta — pratilo hvale vrijedni napor oko sudjelovanja u složenim stvarnostima povijesti, pokazalo je, uz pozitivna i poticajna proniknuća i nejasnih i ograničenih gledanja.

Razmišljanja Sinode o evangelizaciji u današnjem svijetu (1974) i nakon toga nagovor „Evangelii nuntiandi” dali su tome svoj dragocjeni doprinos u vidu razjašnjenja i usmjerenja.

Na posebne probleme i teškoće nailazili su pothvati redovnika i redovnica kad su pokušali da dođu do izraza u naglašanim oblicima istupanja u prostorima koji su najjače pogođeni nepravdom i ugnjetavanjem. A nerazmjerna prosuđivanja i unutar samih crkvenih zajednica i ustanova još su više otežavala traženja da se nađu rješenja.

Nadalje, promijenjeni društveni i politički konteksti stvarali su nove često i neočekivane prilike. Oni ustaljeni oblici redovničkog života, u načinu prisutnosti i u apostolskim pothvatima, bili su podvrgnuti teškim suočavanjima. Zahtjev da se potpunije povežu s ljudima svoga vremena, osobito sa siromašnima i onima na rubu društva, privukla je redovnike i redovnice u neposrednije sudjelovanje, koje je ponekad obuhvaćalo svijet radnika a i sam politički život.

Važnost i nužnost da redovnici primjereno sudjeluju u cjelovitom promicanju ljudi potaknula je Sveti zbor za redovnike i svjetovne ustanove da svrati posebnu pozornost na zasebnu ulogu koja pripada redovničkom životu u poslanju Crkve pod tim vidom.

Time se htjela dati podrška velikodušnom radu oko obnove i — polazeći od stanja i od iskustava — pružiti mjerila za prosudivanje, koja je mjerila nadahnulo crkveno učiteljstvo, narav i poslanje redovničkog života i konačno cilj evangelizacije, koja je usko povezana s promicanjem ljudi unutar današnje povijesne stvarnosti.

I. ČETIRI GLAVNA PROBLEMA

1. Pobuda za pojačanom i djelotvornom suradnjom u kontekstu sadašnjih povijesnih prilika u kojima se razvija poslanje Crkve prati svuda stalni rast obnove koju su redovnici poduzeli:

- bilo na mjestima na kojima su pozvani da nastave, djelima svoje ustanove ili djelima mjesne Crkve, „socijalno” poslanje koje je ujedno i duboko vjersko;

- kao i tamo gdje okolnosti traže nove pothvate koji ih još više približuju životu i problemima ljudi.

Ipak u svakoj prilici treba ozbiljno razmisliti da se nadu mjerila i zajednički stavovi. Zbog toga polazimo od četiri glavna problema i iznosimo neke važne pokazatelje za prosuđivanje i za usmjeravanje. Tako ćemo lakše pokazati opća načela prosuđivanja.

1. Za siromahe i za pravednost u svijetu

2. Kristovo proročko poslanje, „koji je poslan blagovjesnikom biti siromasima” (Lk 4,18), nailazi na jak odjek u Crkvi danas. O tome svjedoče brojne izjave papa, jasni i uvjerljivi ulomci pastoralne uredbe GAUDIUM ET SPES, koji zahtijevaju odnose duboke solidarnosti između Crkve i povijesti naroda. Biskupska sinoda godine 1971. u dokumentu „Pravda u svijetu” naglašava kako je hitno da budemo svjesni toga polja u evangelizacijskom poslanju Crkve.

Apostolski nagovor EN pojačao je takva upozoravanja i pozvao je sve dijelove Božjega naroda da prihvate svoje odgovornosti u uspostavljanju veze sa životom i poviješću „naroda koji se svom svojom snagom zalažu i bore da svladaju sve ono što ih osuđuje da ostanu na rubu života”.¹⁰

3. Redovnici, dakle, moraju biti posebno upoznati s temama o „evandeoskom oslobođenju” koje se temelji na kraljevstvu Božjem.¹¹ I doista, svjedočenje redovnika i redovnica, koji su hrabro nastupili da dadu podršku slabima i da brane ljudska prava, jaki je odjek Evanđelja i glasa Crkve.

Međutim, kao što smo već spomenuli, tumačenja i nadošle reakcije, bilo unutar mjesnih Crkava, bilo unutar redovničkih zajednica ili samih svjetovnih društava, nisu uvijek pokazale istu osjetljivost i zabrinutost.

4. Pokazalo se kako treba tražiti neka vodeća načela da opredjeljenje za siromahe i skrb za pravdu budu u skladu sa svrhom i načinom koji su vlastiti poslanju Crkve i, u njoj, redovničkog života.

a) Redovnici se često nalaze u takvim okolnostima da mogu steći neposrednije iskustvo tragedija koje muče ljude, među kojima su se posvetili evandeoskoj službi. I sam proročki značaj redovničkog života traži od njih „da u sebi utjelove Crkvu koja se želi sva predati radikalizmu blaženstava”.¹² Redovnici su često „u prvim redovima apostolskog poslanja i prihvaćaju najveći rizik za svoje zdravlje, pa i za svoj život”.¹³

b) Ta iskrena želja da služe Evanđelju i cjelovitom promicanju čovjeka traži da u središte svih nastojanja bude stavljeno zajedništvo, koje se stvara strpljivo i ustrajno, tražeći istinu u ljubavi.

c) Konferencije redovnika, poštivajući karizmu pojedinih ustanova, mogu u tom smislu vršiti dragocjenu ulogu poticaja i ravnoteže u vezi s biskupskim konferencijama,¹⁴ a osobito s komisijama „Iustitia et pax” i „Cor unum”.

To će pomoći da se svladaju dvosmisleni stavovi, bilo neke tobožnje i lažne neutralnosti, bilo uskog sektaštva. Nadalje, različiti uvjeti kulture i prijemljivosti, kao i razni društveni i politički konteksti, naći će ondje pravo mjesto za međusobno dogovaranje i za zajedničko prihvaćanje, što daje jamstvo i osigurava uspješnost.

d) Ta prisutnost – čija je svrha da štiti i promiče pravdu, morala bi se pokazati posebno otvorena i djelatna u onim područjima koje muče „nepravde bez glasa”, koje spominje Sinoda godine 1971.¹⁵

Dok naime neki društveni slojevi znadu izgraditi jake ustrojbe prosvjeda i podrške, u isto vrijeme prisustvujemo mnogom trpljenju i nepravdama koje nailaze na slab odjek u srcima tih naših suvremenika: tragedija izbjeglica, progonjenih zbog njihovih političkih ideja ili zbog vjere;¹⁶ kršenje prava na novorođeni život; neopravdana ograničavanja ljudske i vjerske slobode; društvena nerazvijenost koja jača boli staraca i rubnih građana. Crkva želi biti prije svega njihov glas, njihova savjest i njihova odlučnost.¹⁷

e) Ali svjedočenje redovnika za pravdu u svijetu uključuje, prije svega što se tiče njih samih, stalnu provjeru životnih stavova, upotrebe dobara, odnosa prema drugima, Jer svaki onaj koji se usuđuje govoriti ljudima o pravdi, mora prije sam biti pravedan u njihovim očima.¹⁸

I ovdje se očituje poticajni odnos između evangelizacije i promicanja čovjeka, koji proizlazi iz onog „tihog svjedočenja“, koje nam *Evangelii nuntiandi* 69 prikazuje kao prvi i najjači izazov svijetu, a i samoj Crkvi.

U tom vidokrugu nalazi i dobiva posebnu snagu znakovitosti i apostolske plodnosti „uloga koju u evangelizaciji imaju redovnici i redovnice koji su posvećeni molitvi, šutnji, pokori, žrtvi“.¹⁹ Doista, kontemplativna dimenzija koja pripada svakom obliku redovničkog života u njima dosiže tonove koji imaju posebna značenja i pokazuje da redovnički život, u svakom svom obliku, ne samo udaljuje redovničke osobe od ljudi i ne čini ih nekorisnima zemaljskoj državi, nego dapače im pomaže da sve dublje obuhvate u Kristovoj ljubavi.²⁰

2. Djelovanje i društvene ustanove redovnika

5. Mnogovrsne djelatnosti i pothvati koji – u raznolikosti karizma – obilježavaju poslanje redovnika, svakako predstavljaju izvanredan put i sredstvo za evangelizaciju i za promicanje, koje Crkva vrši u svijetu.²¹

Odatle dolazi važnost koju obnova redovnika ima za samu obnovu Crkve i svijeta.²²

Zbog toga EN 31 opominje da treba uzeti u obzir duboke veze koje postoje između evangelizacije i ljudskog promicanja. Ne uvažiti ih značilo bi omalovažiti „pouku koju nam daje Evanđelje o ljubavi prema bližnjemu koji trpi i živi u bijedi”.

6. Redovnici, otvoreni znakovima vremena, znat će pronalaziti i njegovati novu prisutnost koja odgovara stvarateljstvu njihovih Utemeljitelja i prvotnim svrhama vlastite ustanove.²³ U tom vidokrugu dolaze više do izraza slijedeći stavovi u obnovi:

a) Djelatnosti i djela društvene naravi, koja su uvijek pratila poslanje redovnika, pokazuju njihovo stalno zalaganje za puno unapređivanje čovjeka.

Škole, bolnice, dobrotvorni zavodi, pothvati koji služe siromasima, kulturnom i duhovnom razvoju naroda ne samo da su i sada aktualni, nego primjereno obnovljeni često postaju povlaštena mjesta za evangelizaciju, za svjedočenje, za istinsko promicanje čovjeka.

U evandeoskom služenju u tolikim i uvijek potrebnim ustanovama osobnoga i društvenog promicanja redovnici pretvaraju u uvjerljiv „znak” dar svoga života koji je posve stavljen na raspolaganje Bogu, Crkvi i braći.²⁴

b) Duh, koji stalno stvara nove oblike i ustanove posvećenoga života kao odgovor na zahtjeve vremena, oživljava i one koje već postoje — da se obnovljenim snagama uključe u promijenjene crkvene i društvene kontekste.

c) U Crkvi koja je otvorena službama, u neprekidnom i uređenom rastu zajedništva,²⁵ redovnici mogu otkriti nove oblike djelatnog sudjelovanja, i tako uvijek više uvući kršćansku zajednicu u svoje pothvate i u svoja djela.

A redovnicima će se time pružiti mogućnost da iskoriste svoju vlastitu karizmu kao posebno osposobljenje za promicanje onih služba koje su u skladu sa apostolskim i društvenim ciljevima njihovih ustanova.

d) Sudjelovanje laika u djelovanju i u pothvatima redovnika — kao dalji stupanj u razvoju crkvene suodgovornosti u jednom zajedničkom poslanju — ulazi u nove dosege. Dapače, pretpostavljajući dovoljnu pripravu, to sudjelovanje bi moglo biti

ostvareno tako da laici uđu i u upravu djela koja su dosada bila povjerena samo redovnicima.²⁶

e) Uostalom, sadašnji društveni konteksti potiču na stvaranje novih oblika solidarnosti i sudjelovanja. Proces društvenog preobražaja na raznim mjestima smjera na to da se razvije suodgovornost svih društvenih slojeva također pomoću ustrojbe i organizma sudjelovanja. Tako su svi građani zaduženi da zauzeto sudjeluju u problemima koji se odnose na izgrađivanje društvenog života.

Svjedočenje i vlastito iskustvo redovnika, zajedno s izravnijim doprinosom laika, može na tom polju mnogo pridonijeti, osobito usmjeravanjem prema rješenjima koja odgovaraju mjerilima Evandelja i pastoralnim smjernicama Crkve.²⁷

3. Uključivanje u svijet rada

7. Pastoralna skrb Crkve za svijet radnika očitovala se u mnogim dokumentima, koje okružnica „Mater et magistra” preuzima i uključuje u vidokruge koji su otvoreni novim ekonomskim i društvenim prilikama.

Pred tako velikim dijelom čovječanstva, koji uporno traži zauzimanje čitavog kršćanskog svijeta, redovnici dublje osjećaju potrebu da budu s njime solidarni i da mu se pridruže.

I po samom svom izboru da žive u evandeoskom siromaštvu, redovnici su posebno osposobljeni da shvate pravu vrijednost općeg zakona rada.²⁸

8. Što se tiče svećenika, učiteljstvo pastira opisalo je točno razloge i uvjete koje treba slijediti kad se netko odluči za jaču prisutnost u svijetu rada.²⁹

Jasno je da ove smjernice vrijede i za redovnike svećenike. Ali zbog osebujne naravi redovničkog života i zbog njegove posebne veze s poslanjem Crkve,³⁰ ove smjernice jednako vrijede i za sve ostale redovnike i redovnice.

Posebne značajke zvanja i poslanja redovnika nude neka mjerila koja mogu opravdati i voditi njihovu moguću prisutnost u svijetu radnika. Mjerila su ova:

a) dinamička vjernost namjerama poradi kojih je Duh u Crkvi pobudio njihove ustanove;³¹

b) nastojanje da pruže svjedočanstvo za one evandeoske vrednote koje radu vraćaju dostojanstvo i pokazuju u čemu je prava svrha rada;³²

c) nastojanje da jačaju one „redovničke” označnice koje pokazuju u čemu je njihovo zvanje i ujedno dokazuju privlačnost kraljevstva Božjega, koje su oni prihvatili u svoj korjenitosti;³³

d) bratsko zajedništvo koje svakodnevno iskustvo zajedničkog života podupire i razvija, i tako pokazuje u čemu je novost Kristove ljubavi u stvaranju solidarnosti među ljudima.³⁴

9. Taj način sudjelovanja traži posebna mjerila u odlučivanju i ponašanju. Dva oblika uključivanja u svijet radnika imaju takve značajke koje zaslužuju posebnu pažnju:

I. Prihvaćanje nekoga građanskog zanimanja (rada, struke) koje se vrši u društvenim i ekonomskim prilikama ostalih građana (u školama, u bolnicama...).

U nekim državama to zahtijevaju promijenjene političke prilike, kao u slučaju nacionalizacije, kada ta djela prelaze u ruke države.

Katkada obnove zakonodavstva ili unutarnje potrebe redovničke ustanove — da bi mogla nastaviti svoju apostolsku djelatnost — dovode do prihvaćanja prisutnosti koja je jednaka prisutnosti laika.

Isto tako, traženje novih načina prisutnosti navelo je neke da se pokušaju uključiti u obične društvene ustrojbe. U svakom slučaju treba imati u vidu opću svrhu redovničkog života i posebnu svrhu vlastite ustanove; a to traži da se nove prilike ispituju u svjetlu zahtjeva zajedničkog života i onih obveza koje proizlaze iz redovničke poslušnosti i siromaštva.

Jer građansko zanimanje obvezuje redovnika uglavnom osobno i veže ga uz organizme i ustrojbe koje su izvan njegove ustanove; a osim toga otvara se novi odnos između rada i plaća. Kod donošenja odluka te činjenice poglavari ustanove moraju uvažiti. One uistinu traže sposobnost prosuđivanja koja će pokazati važnost vjerske svrhe radi koje su odluke donesene i koja će tu svrhu štiti.

II. Uključivanje u „svijet i položaj radnika“, a isto tako i vrednote koje se uključivanjem žele postignuti, stvaraju neke posebne probleme.

Redovnici-radnici ulaze u „svijet“ koji ima svoje zakone, svoje napetosti i, osobito danas, svoje jake uvjetovanosti, što proizlazi iz vladajućih svjetonazora i iz sindikalnih borbi koje su često mukotrpne i dvosmislene.

I zato se može dogoditi da redovnik, u namjeri da živi kao radnik s radnicima i da tamo bude svjedok pastoralne skrbi Crkve,³⁵ bude uvučen u poimanje čovjeka, društva, povijesti i samog svijeta radnika koje ne odgovara mjerilima prosuđivanja i smjernicama djelovanja što su sadržane u društvenom nauku crkvenog učiteljstva. Iz toga slijedi da takvo poslanje traži posebnu pozornost i ozbiljna jamstva.³⁶

10. Nadalje, sudjelovanje u sindikalnom djelovanju zahtijeva dobro poznavanje pastoralnih planova, a isto tako i poznavanje opasnosti instrumentalizacije koja se može odnositi na život i djelovanje redovnika.

Pa zato u prosuđivanju tih pitanja treba slijediti nekoliko točnih smjernica:

a) Ne može se reći da načelno postoji unutrašnja nespojivost između redovničkog života i društvene zauzetosti na sindikalnom polju. Koji put sudjelovanje u sindikalnoj djelatnosti može biti — prema različitim zakonodavstvima — nužno povezano s prisutnošću u svijetu radnika; a s druge strane na takvo sudjelovanje može poticati i solidarnost kojom se daje podrška u traženju zakonitih prava.³⁷

b) Političke veze i odnosi ipak često nameću dosta teške probleme. Takva stanja treba prosuđivati po mjerilima koji su vlastiti „političkoj praksi“ (usp. sl. čl.). Posebna će pažnja biti posvećena svjetonazorima koji pokreću tzv. „klasnu borbu“. U takvom slučaju nauk OA (26–36) treba posebno uzeti u obzir.

c) Iz dosad stečenih iskustava mogu se, nadalje, izvesti smjernice koje se odnose na svrhu i način takvih odluka. Baš unutar svijeta radnika, koji ima toliko upliva na društveni život, redovnici su nositelji ljudskih i kršćanskih vrednota koje će od njih tražiti da odbace neka sredstva sindikalnog djelovanja i po-

litičkih manevara, jer ne odgovaraju jasnim zahtjevima pravde za koje su se jedino oni zauzeli.

A i unutar vlastitih zajednica ovi redovnici i redovnice nastojat će dovesti do zrelosti vrednote zajedništva, izbjegavajući neprihvatljive oprečnosti. Takav će stav pomoći zajednicama da se razviju za odluke koje su uravnotežene i prihvatljive.

d) Drugo bitno mjerilo za usmjeravanje prisutnosti redovnika mora biti uvjerenje da je na poseban način zadatak laika — zbog njihova vlastitog zvanja i poslanja — da promiču vrednote solidarnosti i pravde u društvenim ustrojstvima.³⁸ Njihova dopunska uloga na tom polju bit će prije svega izražena svjedočenjem, a zatim doprinosom da laici budu za taj zadatak što bolje pripravljeni.

4. Sudjelovanje u „političkoj praksi”

11. Općenito govoreći, redovnici su pokazali da su svjesni da je njihovo sudjelovanje u promicanju čovjeka pravo služenje Evandelju i čovjeku, a ne opredjeljenje za svjetonazore ili političke stranke.

Dapače, miješanjem u ideologije ili u stranke oni uočavaju opasnost da izgube svoju redovničku samobitnost i samobitnost poslanja Crkve,³⁹ a to je povezano i s opasnom sklonošću da se dade apsolutna vrijednost idejama i metodama koje su predmet lakog i koristoljubivog spletkarenja.

12. Zato mislimo da su svakako potrebne neke smjernice u skladu s crkvenim učiteljstvom, da osvijetle pitanje koje je kao takvo već prilično „goruće”, a katkada može zavesti s pravoga puta.

a) Pojam „politika” može se uzeti u širem i općenitijem smislu, tj. kao dinamička organizacija svega društvenog života.

Pod tim vidom dužnost je svih građana da u njoj sudjeluju kao ljudi, odgovorno i djelatno. Pod tim vidom uloga redovnika — u djelovanju i u njihovim ustanovama — ima duboko značenje u smislu poticanja i zauzimanja za one kulturne i društvene promjene koje pridonose unapređivanju čovjeka.

b) Ali ukoliko politika znači izravno sudjelovanje u borbi neke stranke (to što se naziva „političkom praksom”) – da se otkriju prava mjerila za moguće zauzimanje, treba uzeti u obzir razloge koji opravdavaju poziv i poslanje redovnika u Crkvi i u društvu.

1) Pretpostavljajući vrijedni doprinos koji proizlazi iz same snage njihova evandeoskog svjedočenja i iz raznolikih njihovih apostolskih podhvata, redovnici ne smiju dopustiti da ih svlada obmana da će više pridonijeti razvoju osoba i naroda ako svoje vlastite dužnosti zamijene „političkom zauzetošću” u užem smislu.⁴⁰

2) U čitavoj kršćanskoj zajednici, pa i u redovnika, pobuđuje živo zanimanje pitanje: kako stvarati kraljevstvo Božje u ustrojevima svijeta, ukoliko to stvaranje znači evandeosko oživljavanje čovjekove povijesti? Ali ne u tom smislu da redovnici izravno uđu u „političku praksu”. S pomoću školskih ustanova, sredstava priopćivanja, mnogovrsnih vjerskih i odgojnih podhvata redovnici mogu djelatno pridonijeti ponajviše oblikovanju mladih, da budu stvaratelji ljudskog i društvenog promicanja, a učinci svega toga sigurno će se očitovati i na političkom polju. Ali to ne u nekoj osvajačkoj namjeri, nego radi onog služenja čovjeku i društvu prema kojemu je Krist usmjerio čitavu zajednicu Crkve (Lk 22,25–27).

3) U tom smislu treba pomagati podhvate koje su poduzele redovnice da sudjeluju u promicanju žene, i to tako da daju podršku njezinu uključivanju u ona područja javnog života – ne samo crkvenog – koja bolje odgovaraju njezinoj naravi i njezinim sposobnostima.⁴¹

4) Na taj način svjedočenjem života i svojim djelima redovnici i redovnice sebe izgrađuju da postanu vjerodostojni „stručnjaci” Evanđelja i ujedno kao takvi korisno služe poboljšanju i izgrađivanju društva, a to i onda kada ne ulaze u zasebna politička opredjeljenja te ne nastupaju kao muškarci i žene neke stranke, nego kao graditelji mira i bratske solidarnosti.

Doista zbog prednosti ljubavi prema Bogu, koju njihova životna odluka jasno navješćuje,⁴² redovnici nastupaju kao ljudi Apsolutnog u dinamizmu Crkve koja žeda za apsolutnim Božjim.⁴³

Po tom temeljnom usmjerenju koje sve druge pokreće i uvjetuje, oni su pozvani da postanu znak i poticaj usred Božjeg naroda.

5) Dakle, djelatna politička zauzetost ostane iznimka i kao nešto dodatno što treba prosuđivati posebnim mjerilima. Kada tu zauzetost traže izvanredne okolnosti, mogu se ispitati pojedini slučajevi da se dode do zaključaka koji odgovaraju dobrobiti crkvene i građanske zajednice, ali s odobrenjem odgovornih u Crkvi i u redovničkim ustanovama.

A uvijek treba prije svega gledati na posebno poslanje Crkve i redovničkog života te na načine djelovanja koji odgovaraju tom poslanju.⁴⁴

II. OPĆA MJERILA U PROSUĐIVANJU

13. *Četiri velike vjernosti uglavnom opravdavaju i vode ulogu redovnika u promicanju čovjeka, u skladu sa saborskim načelima u obnovi⁴⁵ i imajući u vidu dosad spomenute probleme:*

- vjernost čovjeku i našem vremenu,
- vjernost Kristu i Evanđelju,
- vjernost Crkvi i njezinu poslanju u svijetu,
- vjernost redovničkom životu i karizmi vlastite ustanove.

1. Prisutnost čovjeku i našem vremenu

14. Kulturne, društvene i političke promjene koje — u nevoljama i vrtlozima — narodi i kontinenti proživljavaju, traže od Crkve takvu evandeosku prisutnost koja će odgovoriti na široko prisutne nade i težnje čovječanstva.⁴⁶

Ta živa pastoralna zabrinutost, koju su pojačala razmišljanja i usmjeravanja II. vat. sabora, ponovno se javila u Biskupskim sinodama i u apostolskim nagovorima, tražeći jasno i uporno da se crkvena zajednica odluči na hrabre korake u obnovi, da mo-

dernog čovjeka približi Evangelju koje je izvor svakoga pravoga ljudskog i društvenog promicanja.⁴⁷

15. Povijest današnjega svijeta, koja je tako živa u konkretnoj opstojnosti svakog čovjeka, postaje danas knjiga otvorena za zanimljivo razmatranje Crkve i svih kršćana.⁴⁸ Ta povijest postaje pravi izazov koji doseže sva zvanja u Crkvi, tražeći od njih ozbiljnu provjeru života i djelovanja.

Zbog korjenitosti svojeg evandeoskog opredjeljenja redovnici osjećaju dublje taj izazov. Oni shvaćaju jedno: ukoliko se *obrate* izvornom planu Božjem o čovjeku koji je objavljen u Novom čovjeku – Kristu,⁴⁹ utoliko će pridonijeti da i u drugima ubrzaju ono „obraćenje” mentaliteta i stavova, koje (obraćenje) čini da preobrazba ekonomskih, društvenih i političkih ustrojstava bude ozbiljna i trajna, da se postigne pravedniji i mirniji suživot.⁵⁰

Zato, u težnji da obnove svoje svjedočenje i poslanje, sve su redovničke ustanove pozvane da svojim članovima pribave „dovoljno poznavanje stanja vremena i ljudi, a isto tako i potreba Crkve; tako će biti osposobljeni da – u svjetlu vjere – pravilno prosuđuju posebne značajke svijeta danas i da, zahvaćeni apostolskom revnošću, ljudima pruže što veću pomoć”.⁵¹

2. Snagom Krista i Evangelja

17. Evangelja svjedoče da je Krist vjerno izvršio svoje poslanje za koje ga je Duh posvetio.⁵²

Poslanje evangelizacije i ljudskog spasenja, koje ga je dovelo da živi sa svojim narodom – dijeleći s njime njegovu sudbinu, a koji je on poučio i usmjerio propovijedajući Evangelje obraćenja na kraljevstvo Božje i svjedočeći za kraljevstvo.⁵³

Njegov je navještaj u „blaženstvima” uveo korjenitu obnovu u procjeni vremenitih stvarnosti i u ljudskim i društvenim odnosima, jer je htio da imaju svoje središte u pravednosti-svetosti, koja je nadahnuta novim zakonom ljubavi.⁵⁴

Njegovi životni stavovi osobito vrijede za redovnike i njihovu životu daju smisao, jer su prihvatili isti „oblik života koji je

prigrlio Sin Božji kad je došao na svijet”.⁵⁵

18. Vjerni tom „vrhovnom pravilu”,⁵⁶ redovnici su svjesni da svakodnevno idu putem obraćenja prema „kraljevstvu Božjem”, i po tome oni u Crkvi i pred svijetom postaju znak koji može privući druge i dovesti do dubokih promjena u životu i u vrednotama.⁵⁷

To je zacijelo ona plodna zauzetost koja se od njih najviše očekuje,⁵⁸ pa i na poljima na kojima kršćanska zajednica djeluje za ljudsko promicanje i za razvoj društvenih odnosa koji će biti nadahnuti načelima solidarnosti i bratskog zajedništva.

Tako redovnici pridonose da se „očuva samoniklost kršćanskog oslobođenja i snage koje ono može razviti. Oslobođenje u svom potpunom i dubokom smislu, kako ga je Isus navijestio i ostvario”.⁵⁹

19. Snaga preobrazbe koju duh blaženstava ima u sebi, dinamički prožimajući život redovnika, oznaka je njihova zvanja i poslanja.⁶⁰

Kao prvo blaženstvo i prvo „oslobođenje” oni prihvaćaju susret s Kristom, siromašnim među siromasima, pružajući svjedočanstvo kako uistinu vjeruju da je kraljevstvo Božje iznad svih zemaljskih stvari i da vjeruju u njegove vrhunske zahtjeve.⁶¹

Na taj način redovnici proširuju kršćanski i duboko ljudski smisao stvarnosti i povijesti, koji proizlazi iz blaženstava što postadoše svakodnevno mjerilo života, i pokazuju kako su uske veze između Evanđelja i unapređivanja čovjeka u društvenom životu.

Zato Crkva može iznijeti evandeosko svjedočenje redovnika kao sjajan i jedinstven dokaz da pokaže kako je put blaženstava jedini sposoban „da preobrazi svijet i da ga prikaže Bogu”.⁶²

3. U cjelini crkvenoga zajedništva

20. Prije raznolikosti darova i služba treba razmotriti zajednički poziv svih kršćana na jedinstvo s Bogom i među ljudima radi spasenja svijeta.⁶³

Na zajedničkom se pozivu kršćana temelje veze zajedništva

između udova Crkve, a na poseban način veze s onima koje je Duh Sveti postavio za biskupe da vode Crkvu Božju.⁶⁴

21. Budući da su redovnici dublje povezani s Crkvom,⁶⁵ oni na svoj posebni način sudjeluju u sakramentalnoj naravi Božjega naroda;⁶⁶ i u mjesnim Crkvama oni iz posebnog razloga pripadaju dijecezanskoj obitelji.⁶⁷

Saborski dekret o pastirskoj službi biskupa posvećuje pozornost ulozi redovnika i stavlja ih među biskupove suradnike pod dvama vidicima:

- revnost u pastoralnim potrebama,
- vjernost posebnim svrhama pojedinih ustanova.⁶⁸

22. Samobitnost redovničkog života i njegove posebne uloge postaje jasnija u svjetlu višeobličnosti i dopunjivosti poziva i služba u Crkvi.

Treba, dakle, poznavati i ispravno vrednovati dužnosti koje su vlastite svakom sastavnom dijelu: hijerarhijska služba, posvećeni život u svojim različitim oblicima, laikat.

I tako se vršenje vlastite službe odvija u neprekidnom traženju bratske veze i međusobnog popunjavanja, a to je istodobno potvrđivanje vlastite samobitnosti i crkvenog zajedništva.

23. To je opće mjerilo u prosuđivanju, a ono postaje jasnije kada se uzmu u obzir nadležnosti različitih skupova u Crkvi i kada se ispita kako se međusobno popunjavaju.

Zadatak je laika da traže kraljevstvo Božje baveći se vremenitim stvarima i da ih usmjeruju po Božjem planu.⁶⁹

„Svjetovna” narav nekih ustanova, među oblicima posvećenog života, otvara put neposrednijoj prisutnosti i punijem ulasku u svjetovne stvarnosti i ustrojbe. U tim ustanovama — koje se zato zovu „svjetovne” — njihovi članovi vrše zasebno, na bilo kojem prikladnom području, svoj posebni apostolat, služeći se samim svjetovnim ustrojbama.⁷⁰

Ali ni redovnici, iako se životnim opredjeljenjima koja su njima svojstvena stavljaju izvan svjetovnih ustrojstava, time nisu isključeni iz djelovanja ostalih udova Crkve u izgradnji zemaljskog grada, kao prikladnog mjesta da prihvati kraljevstvo Božje.⁷¹

Nu, redovnici su tamo prisutni na svoj vlastiti način: oni, naime, ne preuzimaju dužnost i stavove koji pripadaju ostalim

udovima Crkve, nego svjedočenjem koje po zavjetovanju postaje javno a ostvaruje se u zajedništvu u svim svojim oblicima oni su još korjenitiji znak evandeoskog načina života i djelovanja.

Ako, osim toga, redovnici kao svećenici sudjeluju u ministrijalnom svećeništvu, oni su i po tom novom naslovu pozvani da predvođe crkvenu zajednicu i da joj služe te tako dadnu još jače svjedočenje zajedništva.⁷²

24. Kao „stručnjaci u zajedništvu” redovnici su pozvani da u Crkvi budu crkvena zajednica, a u svijetu svjedoci i graditelji onoga „plana zajedništva” kojim se ostvaruje vrhunac ljudske povijesti u Bogu.⁷³

Prije svega, zavjetovanjem evandeoskih zavjeta, koje žar ljubavi oslobađa od svake zapreke, redovnici kao zajednica postaju proročki znak intimnog jedinstva s Bogom koji je nadasve ljubljene.⁷⁴ Nadalje, po svom svakodnevnom iskustvu zajedničkog života, molitve i apostolata, što je bitni sastojak i oznaka njihovoga oblika posvećenoga života,⁷⁵ redovnici su „znak bratskog zajedništva”. U svijetu koji je često tako duboko razdijeljen i pred svom svojom braćom u vjeri, oni uistinu svjedoče da je moguć jedan način zajedništva dobara, da je moguća bratska ljubav u životu i u djelovanju; a to je posljedica toga što su prihvatili poziv da slobodnije i izbliza slijede Krista Gospodina koji je poslan od Oca da — kao prvorodeni među mnogom braćom — u daru svoga Duha utemelji novo bratsko zajedništvo.⁷⁶

25. Iz zajedničkog života proizlazi onaj njihov način prisutnosti i sudjelovanja koji ih u poslanju Crkve mora obilježavati — i što sada želimo naglasiti u odnosu na zauzetost u pitanju ljudskog promicanja.

Kako je očito iz već spomenute raznolikosti darova i služba, za razliku od laika i članova svjetovnih ustanova (koji mogu osobno prihvatiti apostolske, društvene i političke odgovornosti, kako odgovara svrsi koju im je Duh dao), redovnici su slobodno i svjesno odlučili da svoje poslanje svjedočenja, prisutnosti i apostolskog djelovanja u svemu „podijele” s drugima, prihvaćajući zajednički plan ustanove i poslušnost poglavarima.

Ta suradnja s drugima uključuje bratstvo i podršku, osobito kada apostolski zadatak stavlja redovnike i redovnice pred veće

i zahtjevnije odgovornosti u okviru teških društvenih okolnosti.

26. Potrebno je osnovno mjerilo zajedništva (jedinstva). To je postalo još hitnije zbog raznolikosti prilika u kojima se nalaze kršćani u svijetu,⁷⁷ osobito na društveno-političkom polju.⁷⁸

Zbog toga treba imati uvijek pred očima upute iz OA 4⁷⁹ kada se radi o odlučivanjima koja na polju odnosa između evangelizacije i ljudskog napretka osim vlastite redovničke zajednice neizbježno zahvaćaju i crkvenu zajednicu.

27. Narav redovničkog života, duboko crkvena, postaje dakle zbog svoje značajke „zajedništva”, koje mora prožimati njegove ustrojbe suživota i djelovanja, savršeniji vid redovničkog poslanja u Crkvi i u društvu.⁸⁰

Pod tim vidikom posebna je značajka uloge vlastite redovnicima u kršćanskoj zajednici da prihvaćaju službu biskupa kao središte jedinstva u organskom zajedništvu Crkve i da rade na sličnom prihvaćanju kod ostalih udova Božjeg naroda.

Redovnici se ne trebaju bojati da će hijerarhijski značaj toga crkvenog zajedništva postati zaprekom velikodušnosti i stvarateljnosti u njihovim pothvatima,⁸¹ jer, svaka je crkvena vlast dana zato da skladno promiče karizme i službe.⁸² Dapače redovnici se potiču da stvaraju velike planove i podhvate,⁸³ jer to posebno odgovara karizmatičkoj i proročkoj naravi redovničkog života.

Po svom poslanju, koje je otvoreno cijeloj Crkvi a ostvaruje se u okviru mjesnih Crkava,⁸⁴ redovnici se nalaze u najprikladnijim uvjetima da pokažu pravu vrijednost onih oblika „primjerenog usklađivanja”, koje dokument „Kriteriji o odnosima između biskupa i redovnika” predlaže kao put organskog crkvenog zajedništva.⁸⁵

4. U dinamičkoj vjernosti vlastitom posvećenju u skladu s karizmom Utemeljitelja

28. Obnovljena prisutnost redovnika u poslanju Crkve za evangelizaciju i ljudski napredak ne bi bila potpuno vjerodostojna ako bi bila prisiljena odreći se, pa makar samo djelomice,

značajka redovničkog života i vlastite naravi pojedinih ustanova.⁸⁶ To je zahtjev koji se, kako smo vidjeli, stalno pojavljuje; i on mora, bez dvojbe, vrijediti kao stalna obveza redovničkih zajednica.

29. Ta je vjernost karizmi dinamička, otvorena poticaju Duha koji prolazi kroz događaje u Crkvi i kroz znakove vremena, a nošena je stalnim pobudama crkvenog učiteljstva.

Bolje poznavanje potreba današnjeg čovjeka, njegovih problema, njegovih traženja i težnja učinilo je redovničke zajednice budnijima;⁸⁷ i zato mogu bolje zapaziti i prosuditi koji su to pravi znakovi prisutnosti Božje i njegovih planova u događajima i u očekivanjima u kojima sudjeluju zajedno sa ostalim udovima Crkve.

Dijalog u zajednici,⁸⁸ vođen vjerom, međusobnim prihvaćanjem, poštivanjem osoba i redovničkom poslušnošću najprikladnije je mjesto za takvo prosuđivanje.

Zato što su redovničke zajednice po svojoj naravi utemeljene na vjeri, one čuvaju i zrače to svjetlo koje pokreće čitav Božji narod da otkrije nakane Gospodnje u općem pozivu čovjeka te da tako pronade stvarna ljudska rješenja svakog problema.⁸⁹

30. Ono „vruće pitanje”, koje ET 52 stavlja na kraju apostolskog nagovora o obnovi redovničkog života, pravi je krik srca kojim Pavao VI. izražava svoju živu pastoralnu zabrinutost, svoju veliku ljubav za čovjeka i za današnji svijet, pouzdanje koje ima u redovnike i u redovnice.

Konkretni pristupi obnovi time su posebno osvijetljeni. Njihova bitnost potiče na takvu vjernost koja će biti sposobna da danas vrati životu i djelovanju svake ustanove onaj žar kojim su bili prožeti Utemeljitelji u izvornim nadahnućima Duha.⁹⁰

31. Radi se o neprekidnom pozivanju na „život” u njegovoj dubokoj dinamičnosti, kao što potvrđuju riječi pape Ivana Pavla II.⁹¹ „Život kakav mi danas imamo pred očima, nosi sa sobom bogatstvo predaje iz prošlosti, da bi nam dao mogućnosti da se njome danas koristimo.

Mi se moramo sa svom pronicljivošću pitati, kaže papa, kako treba danas pomagati redovničko zvanje da postane svjesno i zrelo; kako mora djelovati redovnički život u cjelini crkvenoga

suvremenog života. Normalno je da stalno tražimo odgovor na to pitanje. A nalazimo ga u nauku II. vat. sabora, u nagovoru EN, u brojnim izjavama papa, sinoda i biskupskih konferencija. Taj je odgovor temeljan – i on je višeobličan”.

Papa potvrđuje svoje pouzdanje u redovnički život koji vjerno slijedi ta načela po kojima postaje „golem kapital velikućnosti”, bez kojega „Crkva ne bi bila potpuno ono što jest”.

„U neprekidno obnavljanoj vjernosti karizmi Utemeljitelja, Družbe moraju nastojati da odgovore očekivanjima Crkve, zadacima koje Crkva sa svojim pastirima smatra danas hitnijima, da izvrši poslanje koje zahtijeva osposobljene radnike”.⁹²

III. ŠTO SE OČEKUJE OD ODGOJA

32. Problemi s kojima se mora suočiti redovnički život da se obnovi, da bude sposoban ostvariti sklad između evangelizacije i promicanja čovjeka, prisutni su i u pitanju odgoja.

Sve to može zahtijevati i provjeru odgojnih programa i metoda, kako u razdoblju uvođenja tako i poslije u narednim stupnjevima te u neprekidnom obrazovanju.

Čitajući u tom svjetlu saborska mjerila u obnovi redovničkog života, postaje jasno da se ne radi samo o prilagođivanju nekih izvanjskih oblika. Samo duboki odgoj mentaliteta i načina života čini redovnika sposobnim da ostane ono što jest i u novim načinima prisutnosti; da uvijek bude prisutnost „posvećenih” koji će svjedočenjem i djelima usmjeriti preobrazbu osoba i društva prema Evanđelju.⁹⁴

33. U tom pogledu neki oblici odgoja zaslužuju veću pažnju:

a) Provjeriti svijest o dubokoj naravi i značajkama redovničkog života; i to što se tiče njega samoga i njegova dinamičnog udjela u poslanju crkvene zajednice u današnjem društvu.

Treba doći do točnoga pojma posebne samobitnosti ustanove i do njezine stvarateljske zauzetosti u svrhu traženja obnove i djelovanja ustanova. To je jedno od glavnih motrišta i početne i trajne izobrazbe.

b) U suočenju: redovnički život—Crkva—suvremeni svijet može zavjetovanje evandeoskih savjeta tražiti i novih stavova, osjetljivih za vrednotu proročkog znaka, koji će biti ona snaga što će obratiti i preobraziti svijet, njegove pojmove, njegove odnose.⁹⁵

c) Zajednički život, osobito kad se promatra kao iskustvo i svjedočanstvo „zajedništva“, razvija sposobnost prilagođivanja⁹⁶ da odgovori raznim oblicima djelovanja. Ovi oblici ne slabe nego mogu, u tom stavu, ojačati bratske veze i solidarnu suradnju u posebnom služenju ustanove u Crkvi.

Nove okolnosti djelovanja, koje su opisane u prikazu spomenutih problema, mogu stvoriti i nepredviđena stanja. One traže da budu uvedene u redovnički život takvom pripravom — duhovnom i humanom — koja će pomoći da se ostvari zrelo raspoloženje posvećenih, imajući u vidu obnovljene odnose unutar i izvan vlastitih zajednica.

d) Sudjelovanje u životu i u poslanju Crkve, u obliku suodgovornosti i dopunjavanja, traži suvremeno poznavanje dvaju njezinih pothvata i ciljeva koje želi postignuti.⁹⁷

Iz nauka II. vatikanskog sabora i iz onoga kako se biskupske sinode na to pozivaju slijedi da izobrazbu za zadatke Evandjelja nije moguće odijeliti od promicanja čovjeka po Božjem planu.

Zato ne bi bio ni primjeren ni potpun plan odgoja i obnove u redovničkim ustanovama bez svjesno izgrađenog stava prema crkvenom nauku u tom pitanju.⁹⁸

To se pokazuje još potrebnijim ako se traži da redovnici budu sposobni, što je uostalom njihov apostolski zadatak, da „bude savjesti“,⁹⁹ da izgrađuju druge kršćane, osobito laike, da uzmognu u potpunosti i uravnoteženo preuzeti svoj udio u tom zajedničkom poslanju evangelizacije i promicanja čovjeka.¹⁰⁰

Budući da su „misionarske dimenzije“ Crkve posebno povjerenе velikodušnoj raspoloživosti redovnika,¹⁰¹ odgoj onih koji su poslani u taj uzvišeni oblik evangelizacije i ljudskog promicanja mora biti posebno prilagođen, da odgovara kulturama, osjetljivost i posebnim problemima mjesta.¹⁰²

34. Kada je u pitanju raspoređivanje i animiranje toga procesa podanašljenja i obnove u vjernosti Duhu i povijesti, posebno je važna uloga kapitula i generalnih uprava:

— da odabiru pothvate koji danas bolje odgovaraju prvotnim ciljevima ustanove;

— da usmjeruju pojedince i zajednice s pomoću primjerenih pothvata priopćivanja i obrazovanja;

— da u pomljivom i konkretnom dijalogu promiču provjeru pothvata, da se svrati pažnja na moguća djela koja nisu dovoljno osuvremenjena i da se potiče i vodi traženje novih i prikladnih oblika.

A sve to može pomoći da se otkrije ljepši i privlačiviji pogled na vrednote posvećenja i poslanja, na kojima se temelji svjesna i radosna pripadnost vlastitoj ustanovi.

35. Konferencije redovnika — zbog svoga neposrednijeg poznavanja crkvenih i društvenih prilika — sposobne su bolje uočiti probleme koji se javljaju u raznim zemljama i kontinentima. Izmjenom iskustava i s pomoću studijskih sastanaka one će moći — u suradnji s Biskupskim konferencijama i poštivajući različitost karizmi — pronaći rješenja i putove koji bolje odgovaraju potrebama cjelovitog unapređivanja čovjeka, koje se nadahnjuje na Evandelju i na stalnom usmjerivanju crkvenog učiteljstva.

U Vatikanu, 12. kolovoza 1980.

Eduard kard. Pironio, pref.

Augustin Mayer, O.S.B., tajnik

BILJEŠKE:

- 1) EN 18–19.
- 2) GS 4. Ivan Pavao II, Puebla, nastupni govor III, 3: „Nije radi prilagođivanja ili zbog težnje za novošću da se Crkva, poznavateljica ljudi, diže u obranu ljudskih prava. To proizlazi iz zbiljske evanđeoske obveze koja se kako ju je shvaćao Krist, odnosi na one koji su najpotrebniji”.
- 3) LG 46.
- 4) LG 44; MR 8,10.
- 5) ET 52–53.
- 6) GS 10.
- 7) EN 69.
- 8) PP 12.
- 9) ET 17; GS 63; ET 52.
- 10) EN 30.
- 11) EN 33–34. U nastupnom govoru u Puebli (III, 4), Ivan Pavao II. kaže: „Krist nije ostao ravnodušan pred ovom širokom i zahtjevnom zapovijedi društvenog morala. Isto vrijedi i za Crkvu. U duhu Crkve, a to je Kristov Duh, oslonjeni na njezin mnogostrani i temeljiti nauk, započnimo djelovati na tom polju”.
- 12) EN 69; LG 31; MR 14,a.
- 13) EN 69.
- 14) MR 59–60.
- 15) AAS 1971, str. 928–932.
- 16) EN 39.
- 17) Papa Ivan Pavao II. seljacima Južne Amerike 29. siječnja 1979.
- 18) Sinoda god. 1971.
- 19) EN 69.
- 20) LG 46.
- 21) PC 1; LG 46.
- 22) ET 52.
- 23) MR 19; 23,f; 41.
- 24) EN 69.
- 25) LG 9–12; 34–36; CD 33–35; EN 13; 58.
- 26) Usp. dokum. Sv. zbora za kršćanski odgovor o katoličkoj školi, 19. ožujka 1977, br. 60–61.

- 27) CD 35; MR 22–23.
- 28) PC 13; ET 20; usp. GS 67–72 o ljudskim i kršćanskim sastojcima rada.
- 29) PO 8, OA 48.
- 30) MR 10; LG 44.
- 31) Usp. ET 20: „Vaše se djelatnosti ne smiju protiviti pozivu različitih vaših ustanova. Ne smijete redovito preuzimati poslove koji bi bili na uštrb vama svojstvenih zadataka”.
- 32) ET 20.
- 33) EG 44; PC 1; ET 3.
- 34) PC 15; ET 21; 39.
- 35) OA 48.
- 36) OA 4 i 50.
- 37) Usp. dokum. Puebla br. 1162, 1163 i 1244.
- 38) LG 31 i 33; AA 7 i 13; GS 67–68 i 72.
- 39) GS 42 i 76; Sinoda 1971: AAS str. 932.
- 40) Usp. govor Ivana Pavla II. Uniji vrhovnih poglavara 24. studenoga 1978. u kojem ih je poticao „da u evangeoskom svjetlu tumače svoje opredjeljenje za siromašnije i za žrtve ljudske sebičnosti, ali da ne upadnu u sociopolitičko radikaliziranje... da se približe ljudima i da uđu u narod, ali da se zato ne odreknu svoga vlastitog redovničkog identiteta...”
- 41) MR 49–50.
- 42) ET 1; PC 6.
- 43) EN 69; dokum. Puebla, br. 527–529.
- 44) Usp. Sinoda 1971: AAS, str. 912–913; MR 5–10–36. Usp. dokum. Puebla, br. 769, gdje se nalaze ove papine riječi: „Budite svećenici i redovnici; vi niste društveni rukovodioci, politički leadersi ili funkcioneri zemaljske vlasti. Zato vam ponavljam: nemojmo sebi umišljati da služimo Evandjelju ako nastojimo oslabiti svoju karizmu pretjeranim zanimanjem za široko polje svjetovnih pitanja”.
- 45) Usp. PC 2.
- 46) GS 9.
- 47) Usp. Sinode 1971. i 1974. te apostolski nagovor EN, čije se dopune, osobito pod društvenim i političkim vidi-

kom, nalaze u OA.

- 48) Usp. RH 14.
- 49) GS 22; RH 8.
- 50) GS 63.
- 51) PC 2, d; MR 26–32.
- 52) Iz 42,1–7; 61,1–4; Lk 4,17–19.
- 53) Mk 1,15.
- 54) Mt 5,3–12; 5,20.43–48.
- 55) LG 44; PC 1.
- 56) PC 2, a.
- 57) LG 44; EN 69.
- 58) MR 16 i 26–28.
- 59) EN 9; 30–39; RH 11.
- 60) LG 31.
- 61) LG 44.
- 62) LG 31.
- 63) MR 4.
- 64) Dj 20,28; MR 5–9.
- 65) LG 44.
- 66) MR 10.
- 67) CD 34.
- 68) CD 33–35.
- 69) LG 31.
- 70) Motu proprio „Primo feliciter, AAS 1948, str. 285;
PC 11.
- 71) LG 46.
- 72) LG 28; GS 43; MR 36.
- 73) GS 19 i 32.
- 74) LG 44.
- 75) PC 15; usp. dok. Puebla, br. 730–732.
- 76) GS 32.
- 77) OA 3.
- 78) OA 4.
- 79) Ivan Pavao II. u nast. govoru u Puebli, II.
- 80) MR 5.
- 81) MR 19 i 41.
- 82) LG 10–12; 27; PO 3; AA 2.
- 83) EN 69.

- 84) LG 45–46; CD 33–35.
- 85) MR 52 sl.
- 86) LG 6; PC 2; MR 11–22.
- 87) GS 1–10; ET 25.
- 88) PC 14; ET 25.
- 89) GS 11.
- 90) MR 23, f.
- 91) Govor vrhovnim poglavarima 24. studenoga 1978.
- 92) Govor članicama UISG 16. studenoga 1978.
- 93) PC 2; 18; ES II, 15–19 i 33–38.
- 94) PC 18.
- 95) ET 13–29. Usp. dokum. Puebla, br. 476: „Naše društveno ponašanje sastavni je dio našega nasljedovanja Krista”.
- 96) PC 3; 15.
- 97) PC 2, c.
- 98) Ivan Pavao II. u nastupnom govoru u Puebli, III, 4: „U vezi s tim naukom Crkva mora izvršiti jedno poslanje: mora propovijedati, odgajati pojedince i zajednice, oblikovati javno mišljenje, usmjeriti odgovorne za narode... Govorite jezikom iskustva, boli i nade suvremenoga čovječanstva”.
- 99) ET 18.
- 100) Usp. dokum. Sinode 1971: AAS, str. 935 i 937 o pravdi u svijetu. Ivan Pavao II. u Puebli, nastupni govor, III, 7: „Dopustite mi da vam preporučim kako nužno treba među vjernicima pobuditi zanimanje za taj crkveni društveni nauk. Osobito je važno da se oblikuje društvena svijest na svim razinama i u svim sektorima. Dok se množe nepravde i bolno raste razmak između siromašnih i bogatih, društveni nauk, stvarateljski i otvoren širokim poljima na kojima je Crkva prisutna, mora postati dragocjeno sredstvo izobražavanja i djelovanja”.
- 101) EN 69.
- 102) Ad gentes 18; 25–27.

JURE ŠIMUNOVIĆ

ODGOJ U LJUDSKOM DOSTOJANSTVU
I RAST U CRKVENOSTI

ODGOJ U LJUDSKOM DOSTOJANSTVU I RAST U CRKVENOSTI

UVOD

Gledano nepristrano, između odgoja u ljudskom dostojanstvu i rasta u crkvenosti ne bi smjelo dolaziti do sukoba. Ljudskost, čovječstvo u svim svojim vidovima trebalo bi i moralo bi biti poticano od Crkve. Crkva kao izraz božanske volje ima svrhu ne samo da sakramentalno uzdiže ljude na viši stupanj, da ih pobožanstvenjuje, nego da im također pomaže i da ih potiče da se i u svojoj ljudskosti, osobnosti razvijaju i rastu u zrele ljude, da se kao osobe razvijaju u jake *osobnosti*.

Rast u crkvenosti morao bi imati kao preduvjet rast u ljudskom dostojanstvu. Samo odgojeni ljudi, zreli u svojoj ljudskosti mogu rasti i razvijati se u *odgovornoj* i *stvaralačkoj* crkvenosti. Bog prije svega od čovjeka traži da bude čovjek, da bi mogao s njim surađivati na izgradnji, usavršavanju, uljepšavanju materijalnog i duhovnog svijeta.

Zato je za redovnike i redovnice, za njihov rast u crkvenosti, od sudbonosne važnosti odgoj u ljudskom dostojanstvu. To je najteže u odgoju i zato često biva ili svjesno ili podsvjesno zaboravljeno. S ulaskom u neku redovničku zajednicu prerano se postavljaju drugi programi i ciljevi: biti pravi redovnik, redovnica, ostvariti što djelotvorniji život s Bogom. ... Često odgoj u ljudskom dostojanstvu zauzima samo početno, kratkotrajno razdoblje po ulasku u redovničku zajednicu. Zato se nerijetko događalo i još uvijek se događa da imamo „dobre” redovnike i redovnice, ali nezrele ili nedovoljno zrele muškarce i žene.

Odgoj u ljudskom dostojanstvu i rast u crkvenosti za redovnika, redovnicu ne bi se smio ograničiti na jedno određeno vrijeme i određeni prostor. To je njihov poziv da budu što više

muškarci i žene, muškarci i žene Crkve, da u tome neprestano rastu. Zato *ovaj odgoj* u ljudskom dostojanstvu i *ovaj rast* u crkvenosti moraju ići, više ili manje, skupa, ispreplitati se, potpomagati se i biti prisutni u svim vidovima redovničkog odgoja; i to neprekidno.

Mogućnost pogrešaka sa strane odgojitelja može biti dvojaka: Jedni se trude da odgoje što više crkvene muškarce i žene, odane, vjerne Crkvi, koji će sve izvršavati bez prigovora, biti papskiji od pape. Drugi, opet, pokušavaju odgajati savršene ljude. „Dovoljno je biti čovjek”, kažu oni. Da ni prvo ni drugo odvojeno nije dovoljno, pokazalo je iskustvo.

Odgoj u ljudskom dostojanstvu i rast u crkvenosti imaju svoj hod, razvoj, svoju dinamiku. U redovničkom odgoju ne može se jedno drugome pretpostavljati, suprotstavljati, jedno nad drugim isticati. Radi se o čovjeku, radi se o čovjeku u Crkvi. Ni ljudsko dostojanstvo, ni crkvenost ne mogu se unaprijed odrediti, omediti. I jedno i drugo trebaju biti plod stalnog odgoja, samoodgoja, koji odgovaraju određenom vremenu i prostoru.

I. UVJETI ZA ODGOJ U LJUDSKOM DOSTOJANSTVU

„Dostojanstvo ljudske osobe u ovo naše doba iz dana u dan sve više prodire u svijest ljudi; i raste broj onih koji zahtijevaju da ljudi mogu imati i služiti se vlastitom odlukom i odgovornom slobodom u svom djelovanju; ne pod pritiskom, nego svjesni svoje dužnosti”.¹

1) *Dignitatis humanae*, 1. Ne smijemo zaboraviti da se svećenički i redovnički odgoj mora temeljiti ne samo na dokumentima koji izričito govore o tom odgoju, nego i na dokumentima koji se izravno ne odnose na taj odgoj. Svećenički i redovnički odgoj mora kao temelj imati *duh* II. vat. sabora. Na to nas upozorava i *Ratio fundamentalis...*, nota 43^a u kojoj se nabrajaju i dokumenti: *Gravissimum educationi*, *Lumen gentium*, *Gaudium et spes*, *Unitatis redintegratio*, *Sacrosanctum Concilium*, *Apostolicam actuositatem*.

a) Stvoriti ozračje

Za svaki rast i razvoj, za postizanje određenog cilja potrebni su određeni uvjeti koji potpomažu da se raste, razvija, da se cilj ostvari. Ako želimo govoriti o čovjeku, posebno o rastu i razvoju upravo čovječstva, osobnosti, što je temelj ljudskog dostojanstva, onda moramo poći od samog *ozračja* u kojem čovjek živi.

Uz onaj izravni, osobni odgoj koji vrše odgojitelji, nije manje važan onaj neizravni, neosobni koji vrši *životni okoliš* u kojem se čovjek kreće. Baš zato i ja želim poći upravo od ozračja, okoliša; najprije *tvarnog*, a potom *ljudskog* u kojem živi odgajnik. Od ta dva uvjeta ovisi odgoj, razvoj ljudske osobnosti.

Što je ozračje?

Kada kažem ozračje ili još određenije *odgojno ozračje* mislim na stvari, osobe, događaje, međuljudske odnose.² Ozračje uzeto u tim proteagama postaje veoma važno utoliko ukoliko postaje *dinamično*, i zato veoma utjecajno na odgajnika. Ne radi se samo o stvarnom ozračju, ali se ono ne isključuje; ne radi se samo o osobama kao čimbenicima odgoja u onom tradicionalnom smislu; ne zaboravljaju se ni događaji koji prate život. Svi ti čimbenici uzeti zajedno čine životno i odgojno ozračje i odsudno su važni; i za zajednički i za pojedinačni odgoj čovjeka. *Ratio fundamentalis...* ima pred sobom upravo te elemente kad kaže: „Riječ je o sudjelovanju raznih elementa, bilo nutarnjih ili vanjskih; o cjelokupnom ustroju zajednice i njenom duhu, koji može sprječavati ili promicati najbolje težnje i čiji se utjecaj u različitoj mjeri očituje u svemu”.³

b) Utjecaj ozračja na odgoj

Za odgoj čovjeka, za pomoć čovjeku da bi rastao, da bi se razvijao, da bi dozrijevao kao čovjek, potrebne su mnoge stvari.

2) Usp. ELLENA A., *Presenza educativa*, vol. 2., ELLE DI CI, 1977, 21.; MIALARET G., *Introduzione alla pedagogia*, Armando, 1975, 127.; D'ARCAIS G.F., *L'ambiente*, La Scuola, 1962.

3) *Ratio fundamentalis...*, uvod, br. 1.

Postoje *neposredni, svjesni, programirani* čimbenici (odgojitelji), ali i *posredni, nesvjesni, neprogramirani* (ozračje).

Prvo, koje je uvijek prisutno i koje je s nama cijeli život, jest ozračje u kojem živimo. Ozračje nije samo polje rada na kojem čovjek djeluje i koje usavršava, mijenja i uljepšava prema svojim potrebama i željama, kako smo mi to donedavno mislili, nego je ozračje i utjecajni čimbenik koji djeluje na čovjeka, na njegov rast i razvoj, na njegovo ponašanje.⁴ Tako pojedinac ili skupina ulaze u jedan odnos s ozračjem u kojem žive; ponekad svjesno, ponekad nesvjesno, na nj utječu i od njega primaju utjecaj.

Mjerila koja postavljamo, ustrojstva u kojima živimo ne mogu, posebno danas, odoljeti utjecaju koji ozračje vrši na čovjeka; jer se i mjerila i ustrojstva nalaze unutar određenog ozračja: prirodnog, zemljopisnog i društvenog. Zato nije previše što smo ozračje nazvali *prvim odgojiteljem* s kojim čovjek odgojitelj treba uvijek i na svakom mjestu računati.⁵

Imajući to u vidu, možemo reći kako uspjeha u odgoju, bilo skupnom, bilo pojedinačnom, može biti samo ako pokušamo i koliko uspijemo pedagogizirati cjelokupni ljudski okoliš. I. FURLAN tako i zaključuje svoju knjigu *Pedagogizacija čovjekove okoline*: „Uspješan odgoj i obrazovanje mogu se postići jedino pogodnom organizacijom života i rada ljudi, dakle, pedagogizacijom cjelokupne čovjekove okoline. A to je značajan i hitan zadatak, jer do punog razvoja svih čovjekovih potencijala može doći samo u visoko pedagogiziranoj sredini”.⁶

Prva je dužnost odgojitelja upravo ta da pokuša stvoriti takvo ozračje koje će poticati cjeloviti razvoj odgajnika: tjelesni, umni, čutilni, društveni, duhovni... Stvoriti jedno prikladno ozračje za ljudski rast i razvoj, ili u najmanju ruku da

4) Usp. ZANI M.L., *Il contributo della psicologia dinamica all'educazione*, u *Nuove questioni di psicologia*, vol. 2. La Scola, 491.

5) BRUNER J.S., *Il significato dell'educazione*, Armando, 1976, 151: „Lo psicologo o l'educatore che formula una teoria pedagogica senza tener conto dell'ambiente politico, economico e sociale del processo educativo va dietro alla superficialità e merita di essere ignorato nella comunità e nella classe”.

6) FURLAN I., *Pedagogizacija čovjekove okoline*, Školska knjiga, 1974, 117.

ne prijeći taj razvoj, već je jedan veoma značajan odgojni čin.⁷

c) Važnost ozračja u crkvenim dokumentima

Ne nalazimo jedno sustavno raspravljanje o ozračju, ali postoje jasni pozivi iz kojih proizlazi velika važnost koju dokumenti daju samom ozračju. Tako već spomenuti dokument *Ratio fundamentalis...* u samom uvodu kaže: „Sjemenište kao zajednica mladića svoju prvu snagu i sposobnost za odgajanje budućih svećenika dobiva iz ozračja u kojem mladići žive; čiji zrak udišu i u čijem sustavu i usavršavanju sami sudjeluju”.⁸

Ozračje treba biti *neposredno, jednostavno, nenametljivo, obiteljsko*. Jedna od manjkavosti koje se predbacuju sjemeništima, a i ostalim odgojnim zavodima za svećenički i redovnički odgoj, upravo je ta da u njima nije bilo stvoreno *odgovarajuće ozračje*, odgovarajući ugođaj za ljudski i duhovni razvoj.⁹ Teorije i riječi nisu dovoljne i ne mogu postignuti svoju svrhu ako ih ne prati životno ozračje. Tako u dokumentu koji govori o odgoju za celibat čitamo: „Osobni dodir odgojitelja s odgajanimkom i osobno vodstvo nisu dovoljni; potrebno je mudro urediti životno ozračje”.¹⁰ Jedno zvanje može biti zaustavljeno u svojem razvoju ne samo psihološkim, društvenim poteškoćama nego i okolišnim. Zato se u obnovi odgoja i odgojnih zavoda za svećenički i redovnički stalež zahtijeva da se obnovi životno ozračje u kojem žive odgajani, da se prilagodi prilikama, potrebama mjesta i vremena”.¹¹

7) Usp. TITONE R., *Metodologia didattica*, PAS, 1963, 424.

8) *Ratio fundamentalis...*, uvod, br. 1.

9) KONGR. ZA KAT. ODGOJ, *La question des petits seminaires*, u *Enchiridion clericorum*, br. 2898: „Il en resulte une atmosphere qui paralyse ou etouffe le developpement humain et spirituel”.

10) KONGR. ZA KAT. ODGOJ, *Orientamenti educativi per la formazione al celibato sacerdotale*, br. 42.

11) Usp. *La question...*, dok. cit., br. 1900.

1) TVARNO OZRAČJE

Čovjek se odgaja i s pomoću stvari koje gleda, upotrebljava, kojima se služi. Ako netko nikada nije vidio jednu lijepo uređenu kuću, ako nije zimi osjetio što znači toplina, ako je uvijek osjećao glad, ako nije mogao sebi priskrbiti ono najnužnije za pristojan život – sve će se to odraziti i na njegov nutarnji život, na ponašanje, na odnos s ljudima i stvarima. A. MASLOW podsjeća kako je ljudsko biće uvijek prikraćeno u svojoj cjelini.¹²

Premda *Ratio fundamentalis...* na prvo mjesto stavlja duhovne vrijednosti i traži „duhovne uvjete“, izrijeком nadodaje da se ne smiju potcjenjivati ni tvarni uvjeti: „Trijezno i dostojno uređenje mjesta, zgrada, namještaja i svega drugoga u skladu sa životom mladića“.¹³

Ovaj, možemo ga s pravom nazvati, novi pristup odgoju, veoma je važan. Duhovno se i tvarno isprepliću, tvore čovjeka. Tvar je potrebna za skladan duhovni razvoj, kao što je duhovno potrebno za skladan tvarni razvoj. Tvarna dobra treba promatrati, i tako odgajati ljude, kao Božji dar čovjeku, kao sredstva kojima čovjek može bolje ispuniti Božji plan. Zato se za potpun i pravilan odgoj traže prikladne zgrade, odgovarajuća novčana sredstva za redovit rad, pripravnici odgojitelji, upotreba odgovarajućih odgojnih metoda i odsutnost bilo kakva pritiska...¹⁴ Ne smijemo zaboraviti, kako piše A. GORRES, da je „rastuće usavršavanje svijeta povezano s stvari“.¹⁵

Tvarni svijet i ljudsko dostojanstvo povezani su i utječu jedno na drugo; posebno u godinama sustavnog odgoja. Zato odgojitelji ne smiju gledati u tvarnim dobrima samo zadovoljenje potreba i nešto što samo utječe na našu vanjštinu, niti prema tim dobrima smiju zauzeti jedan negativni vid pa ih promatrati kao opasnost, nego ih moraju gledati kao nešto pozitivno što djeluje i na našu nutrinu, na naše stavove, na pona-

12) Usp. MASLOW A., *Motivacija i ličnost*, Nolit, 1982, 155.

13) *Ratio fundamentalis...*, uvod, br. 2.

14) *Ratio fundamentalis...*, uvod, br. 1.

15) GERRES A., *Patologia del cattolicesimo*, Herder-Morcellian, 1969, 87.

šanje i na stvaranje vrijednosnih sudova; ne samo o stvarima nego i o čovjeku, o samome sebi.

Siromaštvo u tvarnim stvarima, kad je ono dugo i u godinama sustavnog izgrađivanja osobe, dovodi do osjećaja podređenosti pred onima koji imaju; osoba malo pomalo to doživljava kao kaznu, gubi osjećaj za ispravno vrednovanje tvarnih dobara, pred tvarnim dobrima gubi sigurnost. Poznato je da siromasi, u prosjeku, kada nešto dobiju, brže i bezrazložnije troše. Nije tajna da redovnici i redovnice precjenjuju ili potcjenjuju tvarna dobra. Usuđujem se reći da je i ovdje jedan od izvora krize koju smo proživljavali i još uvijek proživljavamo. Sloboda u odnosu, u raspolaganju tvarnim dobrima vodi i ojačava nutarnju slobodu i potiče odgovornije ponašanje same osobe, što utječe na samo dostojanstvo dotične osobe.

Tvarno je ozračje važno i utoliko što djeluje nenametljivo, nečujno, ne izaziva otpor, što je kod ljudi veoma teško postignuti. Zato, kad želimo nešto postignuti s odgajanicima, pokušajmo prije toga ili zajedno s tim promijeniti i izgled okoliša, promijeniti stvari, njihov položaj, izgled... Želimo li moliti, meditirati, ... uredimo za to prije svega tvarno ozračje. Nije svejedno ako je u jednoj molitvenoj prostoriji pod od drva, kamena, plastike, s cvijećem ili bez njega; nije svejedno kakva je rasvjeta, kakva su sjedala, razmještaj osoba...

Naš duhovni hod u odrasloj dobi usko je vezan s ozračjem u kojem smo živjeli kroz godine sustavnog izgrađivanja vlastite osobnosti. Svi mi više manje iznosimo isti nauk, služimo se istim metodama, čitamo iste knjige, imamo iste ciljeve, ali ishodi su različiti. Zašto? Upravo zato što je svatko stvorio ili je već stvoreno različito ozračje u kojem odgajanci žive.¹⁶

2) LJUDSKO OZRAČJE

Kad je sve u redu, s obzirom na tvarno ozračje, čovjek još nije zadovoljan; kad su zadovoljene naše potrebe, kad imamo sve što nam treba od tvarnih dobara, stvari — čežnja i dalje

16) Usp. TAUH-TAUSCH, *Psicologia dell' educazione*, Citta' nuova, 1979, 572-573.

traje. „Kod zdravih ljudi, podmirenje ne dovodi do prestanka želje, već poslije privremenog perioda zadovoljstva dolazi do zamjenjivanja višim potrebama...”¹⁷ Čovjek ima potrebu od čovjeka.¹⁸

Jedino u jednom *ljudskom ozračju* možemo zadovoljiti svoje temeljne ljudske potrebe, kao što su osjećaj sigurnosti, ljubavi, poštovanja, vrijednosti, pripadnosti, zajedništva – bez kojih nije moguće ni govoriti o ljudskom dostojanstvu. Ljudsko dostojanstvo se ostvaruje samo među ljudima i u suradnji s ljudima.

Sve te *potrebe i težnje* posebne su potrebe i težnje mladog naraštaja koji mi odgajamo. I od valjanog zadovoljenja tih potreba i težnja ovisit će i razvoj njihove osobnosti, pravilan razvoj njihova zvanja.

Bez zadovoljenja tih potreba i težnja osoba raste u „siromaštvu” i loše posljedice su još veće, teže za samu osobu nego kod tvarnog siromaštva: nesigurnost, osjećaj nemoći, manje vrijednosti, „grješnosti”. Te prikraćenosti usjecaju se duboko i djeluju na sliku koju osoba stvara o sebi i svijetu u kojem živi; ona je, naravno, negativna. Dok je ljudsko dostojanstvo nešto pozitivno, otvoreno prema budućnosti, prema poštivanju drugih i samoga sebe.

U zadovoljenju tih potreba moramo biti veoma pažljivi. Mi često živimo mehanički, sporazumno, pravno, izvanjski; sve što činimo doimlje se kao dobro. Ali u ophođenju s osobama to nije dovoljno; posebno to nije dovoljno da se osoba osjeti osobom u potpunom smislu. Naša ophođenja moraju biti istinska, nutrim potkrijepljena, izraz cijelog bića. B. BETTELHEIM piše: „Iako je opomena ‘voli svoje dijete’ dobronamjerna, ona je nesvrshodna kad je roditelji primjenjuju bez odgovarajućih ili istinskih osjećaja. Sreli smo djecu koja su zamjerila roditeljima

17) MASLOW A., *N. dj.*, 313.

18) *isto*, 218. „Svaka krajnja analiza, međuosobnih odnosa, pokazat će da osnovne potrebe mogu biti zadovoljene *samo* međuosobno: sigurnost, pripadnost, osjećaj da nešto značimo i samocijena. (...) Ove osnovne potrebe ne mogu zadovoljiti drveća, planine, psi, jedino nam ljudsko biće može pružiti poštovanje, zaštitu i ljubav koji će nas u potpunosti zadovoljiti, kao što ih i mi u najpotpunijoj mjeri možemo pružiti jedino drugim ljudskim bićima”.

što čine propisane obrede 'ljubavi', jer su osjećala da ta ljubav nije istinska".¹⁹ Svi smo mi skloni izvršavanju propisa i time smo najčešće zadovoljni; najlakše umirujemo svoju savjest kad izvršimo neki propis, obred; pravno, zakonski nema nam se što predbaciti, ali u odgoju to nije dovoljno, ne vrijedi; to nije dovoljno da se osjetimo i rastemo kao ljudska bića. Opet ću navesti upravo spomenutog pisca koji kaže: „nije, na primjer, dovoljno učiniti pravu stvar u pravom trenutku, nego to treba izvesti u činu primjerene emocije”.²⁰

Djeca, mladi, svaki čovjek, veoma su osjetljivi i paze što im se daje, što im se čini; ali posebno paze na način, *kako* se čini. Naš stav, *emocije* koje prate naše čine, za koje mislimo da se ne vide i ne zapažaju, važnije su od onoga što činimo i osobe ih pamte.²¹

Rekao bih da je upravo tu tajna uspjeha jednog odgojitelja —dok drugi uza svu svoju točnost, vanjsku spremnost, vanjsku požrtvornost, uza sve „obrede ljubavi” ostaje bez uspjeha.

3) ODNOSI U LJUDSKOM OZRAČJU

Svako ljudsko biće ima potrebu da doživi poštovanje svoje osobe, toplinu ljudskih međuodnosa, pažnju od drugih, dobrotu namjernost kada treba biti opomenut, priznanje i pohvalu za dobro koje je učinio; i to posebno od onih s kojima živi i radi, kojima pripada i koji mu pripadaju. Ako to ne doživljava, osoba se otuđuje; i ako je to za dulje vrijeme, onda postoji velika vje-

19) BETTELHEIM B., *Ljubav nije dovoljna*, Naprijed, 1983, 13.

20) *isto*, 15.

21) MEHRABIAN A., *La comunicazione senza parole*, u *Psicologia contemporanea* 1977, br. 20, str. 10. „Esiste una vasta gamma di comportamenti non verbali attraverso i quali comunichiamo i nostri sentimenti: l'espressione del viso, il tono della voce, la distanza fisica dall'interlocutore, il modo di toccarlo, l'atteggiamento del corpo, il modo di parlare più o meno veloce, il numero di errori che facciamo nel discorso. Bambini e adulti del tutto impreparati capiscono facilmente se l'altro prova per loro simpatia o antipatia (...) Una persona può intuire i sentimenti che l'altro prova nei suoi confronti dal modo in cui sta seduto mentre parla con lui, ma identificare con esattezza l'origine di queste impressioni gli resta difficile”.

rojatnost da razvoj osobe bude zaustavljen ili u najmanju ruku otežan.

Osoba se razvija i raste prema sve većoj nesigurnosti, zabrinutosti, zatvorenosti, neprijateljstvu, nasilnosti.²² Dobri odnosi su oni u kojima se događa suprotno, u kojima se ponaša spontano, opušteno, naravno, u kojima se pokazujemo onakvi kakvi jesmo, bez maske; jer, nema opasnosti da budemo sudeni i osuđivani zbog izvanjskog ponašanja.²³

Da bi osoba mogla biti uistinu ono što je i da bi se mogla razvijati prema odabranom cilju, potrebno je:

a) Poštivanje ljudske osobe

Svaki se pojedinac predstavlja kao jedna neponovljiva i osobujna osoba; i ne postoji neka druga koja bi bila ista. I ako jednu osobu prihvaćamo u potpunosti, u cjelovitosti, tj. s njezinim razlikama koje ima u usporedbi s drugim osobama, mogli bismo reći da je poštujemo.²⁴

Tek tada se osoba osjeća sigurna u svojoj nutrini, što je bitno da se može prilagoditi okolišu u kojem živi.

Posebno treba istaknuti da je današnja mladež osjetljiva na poštivanje ljudske osobe. Ratio fundamentalis... kaže da se u mladim očituju dvije značajke: „Jača svijest o dostojanstvu vlastite osobe i naglašeniji smisao za svjetske i ljudske stvari”.²⁵ A u *Gaudium et spes* čitamo: „Bog naime gleda na dostojanstvo ljudske osobe koju je sam stvorio i koja mora biti vođena vlastitom odlukom i uživati slobodu”.²⁶ Na ovo moramo posebno biti osjetljivi i na ovo paziti u svojim odgojnim zavodima;

22) Usp. TAUCH-TAUSCH, *N. dj.*, 160–161.

23) MASLOW A., *N. dj.*, 282. „U dobrom ljudskom ambijentu mi možemo biti pasivni, djetinjasti, luckasti, opušteni, jer ne postoji opasnost, jer smo voljeni i poštovani zbog onoga što jesmo, a ne zbog neke maske koju stavljamo ili uloge koju igramo. Onda možemo biti ono što doista jesmo, slabi kad se osjećamo slabima, zaštićeni kad se osjećamo zbunjenima, djetinjasti kada želimo da se otarasimo odgovornosti zrele dobi”.

24) Usp. GRIEGER P., *I giovani oggi e il 'progetto di vita'*, Ancora, 1979, 58.

25) *Ratio fundamentalis...*, uvod, br. 2.

26) *Gaudium et spes*, 11.

osobito u počecima redovničkog i svećeničkog života. Krenulo se naprijed, ali ne smijemo nikad biti potpuno zadovoljni.

Ne možemo zaniijekati činjenicu da je u prošlosti (da li samo u prošlosti?) osoba bila zaboravljena; ili u najmanju ruku nije bila dovoljno poštivana; poštivao se više zakon, Pravilo..., što je pogodovalo zakržljivosti i prilagodbi. Zato, ne bez razloga, *Ratio fundamentalis*... kaže da se „posebna pažnja posvećuje osobi; neka se ukloni sve što ima izgled neopravdanih ustupaka; neka se sve obavlja u istini i ljubavi; neka se među svima uspostavi nepatvoreni dijalog (...); i konačno, neka se zapovijeda i zahtijeva, primjereno motivira, a ispunja slobodno”.²⁷ To je samo tumač onoga što je već istaknuto u *Perfectae caritatis* i *Presbiterorum ordinis*.²⁸ Na istoj smjernici nalazi se i dokument o svećeničkom celibatu u kojem se u broju 25 naglašava da kršćanski život, naravno i redovnički život mora biti shvaćen u svojoj *transcendentalnoj dimenziji*, ali da se ne smije zaboraviti ni čisto ljudski razvoj, *ljudska dimenzija*.²⁹

Dosad je vladalo načelo 'osoba u službi ustanove'; sad bi trebalo biti obrnuto — 'ustanova u službi osobe'. Prihvaćajući redovnički život, osoba u njemu mora naći prostor i sredstva da ostvari svoju osobu, da dođe do osobne istobitnosti. Ono što *Gaudium et spes* iznosi kao pravilo ponašanja u necrkvenom svijetu mora naći mjesto i ostvarenje i u redovničkom odgoju: „Društveni poredak, dakle, i njegov razvitak moraju uvijek imati za cilj dobro osoba, jer red stvari treba da se podredi osobnom redu, a ne obratno”.³⁰

27) *Ratio fundamentalis*..., uvod, br. 2.

28) *Perfectae caritatis*, 14. Neka poglavari upravljaju „poštujući ljudsku osobu”. Neka članovi izvršavaju dužnosti i pothvate „aktivnom i odgovornom poslušnošću”. *Presbiterorum ordinis*, 7, 15.

29) *Orientamenti*..., dok. cit., 25. „Il cristianesimo deve essere percepito secondo la sua dimensione trascendente, ma anche secondo la dimensione di promozione umana, specialmente oggi quando si è particolarmente sensibili per tutto quello che realizza lo sviluppo umano”.

30) *Gaudium et spes*, 26.

b) Poštivanje ljudske slobode

O. DURR piše: „Samo tamo gdje se poštuje ljudska *sloboda* i *dostojanstvo* može se odgajati savjest”.³¹ Bez slobode ne može biti ni odgovornosti. U zajednici raste prilagodba. Sloboda, na protiv, daje čovjeku jednu posebnu značajku koju nalazimo samo kod čovjeka. Sloboda je odlučujuća i u našem odlučivanju za dobro, kako nas uči II. vatikanski sabor.³² Bez slobode, vanjske i nutarnje, ne može se ni govoriti o jednom svjesnom i odgovornom ljudskom životu, o izboru životnog poziva, zvanja.

Bez slobode ne može se govoriti ni o ljudskom dostojanstvu. Govoriti o ljudskom dostojanstvu znači govoriti o slobodi. Odgajati čovjeka, u strogom smislu riječi, znači omogućavati mu da iz dana u dan postaje sve slobodniji. Redovnička poslušnost mora imati isti cilj. Zato i kaže *Perfectae caritatis*: „Tako redovnička poslušnost nipošto ne umanjuje dostojanstvo ljudske osobe, nego je, povećanom slobodom djece Božje, dovodi do zrelosti”.³³

Odgojitelji nisu samo dužni poštivati slobodu odgajanika, nego su je dužni i *poticati*. Čovjek, samo koliko je slobodan, toliko je čovjek. Budući da sloboda nije jedna *datost* u posvećenosti u čovjeku, ona je više jedna *potreba* da se čovjek može razvijati kao čovjek; ona je *cilj* prema kojem čovjek raste. Ona zahvaća sva polja ljudskog djelovanja i ponašanja: ćudoredno, religiozno, umno, osjećajno, svjesno i podsvjesno...

Da bi odgojitelji mogli poticati, potpomagati rast i razvoj ljudske osobe, odgajati u slobodi — sami odgojitelji moraju biti zreli i slobodni, slobodni i zreli. Primjenjivanje samo „odgojnih naputaka znak je da odgojitelj nije zreo i slobodan; ili blago rečeno da je još uvijek početnik na putu slobode”. Odgojni naputci samo su, trebali bi biti, poticaj za samostalno odlučivanje koje je uvijek vezano za poimenu osobu, *prilike* i *vrijeme*, što je sve neponovljivo.³⁴

31) DURR O., *Educazione alla libertà*, La Scola, 1969, 140.

32) *Gaudium et spes*, 17.

33) *Perfectae caritatis*, 14.

34) LEWIN K., *Teoria dinamica della personalia*, Giunti-Barbera, 1972, 254. „Nessuna azione può essere posta in relazione solo con la

Ljudsko dostojanstvo i sloboda u odgoju nisu isto što i u filozofiji, nisu samo pojmovni; jedno i drugo su stvarni, utjelovljeni u određenoj osobi, povezani s vremenom i prostorom i svim omeđenostima koje određena osoba ima. Upravo te omeđenosti ne smiju nikada biti izgovorom da se zadovoljimo s postignutim ili da tome kao odgojitelji posvetimo manje pozornosti; naprotiv, trebaju nas stalno poticati da činimo više – kako bi odgajnik s nama i preko nas postao slobodniji.

c) Povjerenje

Rast u ljudskom dostojanstvu, mišljenje koje će jedna osoba imati o sebi, zavisi najviše od povjerenja koje joj se iskazuje, od povjerenja koje u nju imamo. Može se reći da je jedna od prvih zadaća u odgoju *imati povjerenja u osobu*. B. GIORDANI kaže da se pomoć koja može doći od drugoga (odgojitelj-ica) sastoji upravo u pomoći kojom budimo povjerenje kod same osobe u vlastitu mogućnost da može riješiti određene probleme i preuzeti određene odgovornosti u životu.³⁵ Tako povjerenje koje dolazi izvana izaziva nutarnje povjerenje i tako osobu čini sposobnom za život, da se sama odlučuje, da se sama usmjerava, da sama preuzima odgovornost.

Zato među odgajanicima nitko ne bi smio biti bez neke određene dužnosti, nekog povjerenja koje sam treba neovisno izvršiti. C. ROGERS piše: „Iskustvo me je postupno natjeralo da zaključim da čovjek u sebi nosi sposobnost i težnju, bar skrivenu, ako ne i očiglednu, da ide naprijed, prema zrelosti; u pogodnoj psihološkoj atmosferi, ta težnja se oslobađa i ostvaru-

persona, o solo con l' ambiente psicologico, oppure con una piu o meno intima cominazione di entrambi i fattori. Essa deve venire posta in relazione con la struttura che una certa persona ha assunto in un certo ambiente psicologico, ad un momento dato". RULLA, IMODA, RIDICK, *Struttura psicologica e vocazione*, Marietti, 1977, 182. Govoreći o slobodi, odgovornosti i samoinicijativi stavljaju presudnu ulogu na zrelost odgojitelja. SANTAGADA O. D., *Tendencias vocacionales en America Latina*, u Seminarium, 1984, br. 3, str. 339, 341. Također vidi probleme u nedostatku zrelih odgojitelja.

35) GIORDANI B., *La relazione di aiuto secondo l' indirizzo di Carl R' Rogers*, La Scuola-Antonianum, 1978, 50.

je".³⁶ Upravo kroz povjerenje te se sposobnosti *otkrivaju, razvijaju i jačaju.*

Čovjek o sebi dobiva dobru ili lošu sliku, prema povjerenju ili nepovjerenju koje prima od onih s kojima živi. Od toga najvećim dijelom ovisi i njegov stav prema svijetu u kojem živi. Teško je o sebi držati drukčije nego što to drže drugi o nama. Ako to ponetko i uspijeva, to biva uz veliku nutarnju borbu, uz stalno dokazivanje sebi i drugima da mi nismo onakvi kakvi- ma nas oni drže. Tada se osoba nalazi pod stalnim pritiskom koji proizlazi iz nepovjerenja, što ona pokušava opovrgnuti pokušavajući da sve što čini mora biti dobro, točno, ispravno, savršeno...

Povjerenje ne smije biti uvjetovano. Takva povjerenja proizvode u osobi strah da će izgubiti povjerenje. To su kupljena povjerenja koja za rast osobe, za njezin nutarnji razvoj i stabilnost malo znače. Kao preduvjet za pravi i istinski dijalog *traži se povjerenje* između odgojitelja i odgajanika;³⁷ i to ne bilo kakvo, nego po mogućnosti obiteljsko, *familiare confidenza*.³⁸ Mogli bismo reći i obrnuto: za pravo povjerenje, za stvaranje ozračja povjerenja traži se dijalog.

d) Dijalog

U odgojnom djelovanju to je uistinu novost. Zato, ako želimo obnoviti odgoj, učiniti ga primjerenijim vremenu i današnjoj mladeži, učinkovitijim, zdravijim i korisnijim, onda je nužno uvesti dijalog.³⁹ Drugim riječima to znači osobu koju odgajamo učiniti *suodgovornom* za vlastiti put. Odgoj kroz dijalog i u dijalogu pomaže odgajaniku da o sebi stvori pozitivnu sliku i da se tako i postavlja u životu. Osoba se više ne osjeća samo kao predmet odgoja nego i kao djelatnik. Ne samo kao onaj tko prima nego kao i onaj koji daje. Ne samo da sluša nego i govori, predlaže, utječe, stvara...

36) RODŽERS K., *Kako postati ličnost*, Nolit, 1985, 36.

37) *Ratio fundamentalis...*, 24.

38) *Orientamenti...*, dok. cit., br. 71.

39) Usp. GRIEGER P., *I giovani...*, N. dj., 85; ZAVALLONI R., *Orientare per educare*, La Scuola, 1977, 54-70.

Osoba, koja se odgaja u dijalogu, odgaja se u dostojanstvu. Samo s osobom koju cijenimo, poštujemo, koja nije za nas broj, vodimo pravi dijalog. S tim joj dajemo do znanja da i mi učimo od nje, da i ona nama ima što reći. Odgojitelji, kako kaže *Ratio fundamentalis...*, „neće smjeti zanemariti nego će se morati truditi da razumiju te posebne vlastitosti i da ih, koliko je moguće, nastoje uz sudjelovanje samih budućih svećenika (redovnika, redovnica) usmjeriti prema njihovim odgojnim konačnicama”.⁴⁰ To se postiže dijalogom.

II. UVJETI ZA RAST U CRKVENOSTI

„Kako evandeoski savjeti, po ljubavi kojoj vode, na poseban način povezuju svoje sljedbenike s Crkvom i njezinim otajstvom, njihov duhovni život mora također biti posvećen dobru cijele Crkve. Odatle nastaje dužnost redovnika da radi prema silama i vrsti svoga zvanja: bilo molitvom, bilo aktivnim djelima, da se ukorijeni i ojača Kristovo kraljevstvo u dušama i da se širi na sve strane”.⁴¹

Sada prelazimo na jedno drugo polje koje je također, kako jasno proizlazi iz gornjeg navoda, bitno povezano s redovništvom.

Odgaj u ljudskom dostojanstvu znači istodobno i početak, temelj na kojem se može odgajati i rasti u pravoj crkvenosti. Sve ono što je uistinu ljudsko, kako pripomenusmo, mora naći mjesta u Crkvi. Biti istinski član Crkve znači prije svega ili istodobno biti zreo čovjek. Problem nije u tome da li redovnici i redovnice trebaju biti muškarci i žene Crkve. Poteškoća se po-

40) *Ratio fundamentalis...*, uvod, br. 2. Dobro je imati na pameti i riječi koje piše E. ERIKSON, *Omladina kriza identiteta*, Titograd, 1976, 219. „Nije jedino na starijima da uče mlade značenju života. Sada mladi, svojim odgovorima i djelom, govore starijima da li život kakav su im oni predstavili sadrži neko vitalno obećanje, i sada mladi u sebi nose snagu da potvrde one koji ih potvrđuju, da obnavljaju i regeneriraju, da se odreknu onoga što ne valja, da sprovode reforme i da se bune”.

41) *Lumen gentium*, 44.

javljuje u odgoju: kako ih odgajati da mogu rasti i ostati u pravoj crkvenosti te ne izgubiti svoj osobni poziv u vremenu i prostoru.

a) *Stvarati novi mentalitet*

Tijekom duge povijesti redovništva stvorio se jedan mentalitet unutar samih redovničkih zajednica, ali i izvan njih, koji je redovnike i redovnice držao „Crkvom u Crkvi”, „zlatnom zalihom”, „posebnim staležom u odnosu na svjetovnjake i svećenike” ... Crkva preko Drugoga vatikanskog sabora taj mentalitet želi izmijeniti, pa kaže: „Ako gledamo na božanski i hijerarhijski ustroj Crkve, taj stalež nije srednji između svećeničkog i laičkog položaja, nego Bog poziva s obje strane neke vjernike da imaju u životu Crkve poseban dar i koriste njezinoj spasiteljskoj misiji svaki na svoj način”.⁴²

Prije svega, redovništvo sebe mora gledati u zajedništvu s cjelokupnim Božjim narodom. Živjeti s njim i za njega. Živjeti u svijetu i za svijet. Biti pravi Kristov *učenik*, *učenica*, što redovnici i redovnice moraju biti jer su se na to javno obvezali i krštenjem i zavjetima, znači dijeliti: „Radost i nadu, žalost i tjeskobu ljudi našega vremena; osobito siromašni i svi koji trpe jesu radost i nada, žalost i tjeskoba također Kristovih učenika te nema ničega uistinu ljudskoga a da ne bi našlo odjeka u njihovom srcu. (...) Zato zajednica kršćana doživljava sebe doista usko povezanom s ljudskim rodом i njegovom poviješću”.⁴³

Stoga je prvi zadatak u odgoju redovnika i redovnica – da bi mogli pravo rasti u crkvenosti – da sebe vide u sklopu Božjeg naroda, da unutar toga Božjeg naroda traže svoje mjesto, da povezuju svoj redovnički život s vremenom i prostorom u kojem žive, da traže nove putove – kako bi lakše otkrili i donijeli evanđeosku poruku ljudima svoga vremena.⁴⁴ Treba ih učiti da čitaju „znakove vremena”. A jedan je od očitijih osjećaj kod

42) *Lumen gentium*, 43.

43) *Gaudium et spes*, 1.

44) *Ratio fundamentalis...*, uvod, br. 4.

mladoga naraštaja, i ne samo kod mladoga, da su svi ljudi pozvani na zajedničko rješavanje problema, da su svi kršćani dobili onaj osnovni poziv: navješćivati Evanđelje. Zajedništvo ljudskog roda, zajedništvo svih Kristovih učenika. Ovo jedinstvo, jedinstvenost poziva cijele Crkve, veoma je jasno izraženo u *Mutuae relationes*: „Svi udovi – pastiri, svjetovnjaci i redovnici – dionici su, svaki na svoj vlastiti način, *sakramentalne* naravi Crkve; isto tako svaki, prema svojoj zadaći, mora biti znak i sredstvo *i jedinstva s Bogom i spasenja svijeta*. Doista, svima je upućen dvojak poziv: poziv na svetost i poziv na apostolat”.⁴⁵

Biti *znak i sredstvo* jedinstva i ljudskoga roda i Crkve, Naroda Božjega. Ta misao daleko je dublja, sveobuhvatnija i aktualnija nego što se čini na prvi mah. Ako se zapitamo zašto sukobi, nećemo govoriti o svijetu izvan Crkve, u Crkvi: hijerarhija – redovnici, redovnici raznih boja među sobom, redovnici – svjetovnjaci, hijerarhija – svjetovnjaci; ili ako nam se čini da riječ sukob nije dobra, da je preteška, zašto nepovjerenje? Odgajali smo se više na razlikama, na onom nebitnom za poslanje Crkve: tko je kome podložan, tko je prvi, tko kome služi... (Usp. Mk 10,42–43; Mt 20,24–28; Lk 22,24–27). Evanđelje nam je svima ostavljeno u baštinu i tu baštinu svi moramo – ne netko više, netko manje – u svijetu navješćivati i po njoj živjeti; živjeti i navještati, prema primljenom daru kojim nas je Duh obdario. Evanđelje sve vodi i poziva na svetost i jedinstvo; svetost u jedinstvu i u zajedništvu. Redovnici i redovnice danas moraju živjeti, kako piše T. MATURA, „*radicalismo della non-pretesa*”.⁴⁶

45) *Mutuae relationes*, 4. MATURA T., *La vita religiosa a una svolta*, Città Nuova, 1972, 37. „Basta dire che la dottrina del Nuovo Testamento non prevede due categorie di cristiani, gli uni chiamati alla vita comune, gli altri alla perfezione”. RUPČIĆ LJ., *Biblijski temelji redovništva*, u *Za bolje svjedo enje Evanđelja*, KVRPJ, 1973, 25–35; MOLONEY F.J., *Discepoli e profeti*, ELLE DI CI, 1981.

46) MATURA T., *Il radicalismo evangelico*, Borla, 1981, 253. „Sono escluse così pretese di ogni tipo e possibili manipolazioni di Dio: non ci si salva per le proprie opere”.

b) Izbjegavati podjelu

Kad govorimo, barem u onom običnom i svagdanjem govoru, o rastu u crkvenosti, u vjernosti Crkvi, u osjećanju s Crkvom, mislimo pretežno na hijerarhiju. Kakav je naš odnos s biskupima, papom, s vlašću u Crkvi? Zaboravljamo ili nedovoljno vodimo računa o cjelokupnoj *kršćanskoj zajednici* u kojoj živimo i u kojoj se konkretno ostvaruje naš redovnički život, naše služenje.

S druge pak strane, može se pokušati narušiti jedinstvo Božjeg naroda ako se iz vjernosti i služenja isključi hijerarhija. Jer, rast u crkvenosti uključuje i jedne i druge; i zato ispravan odgoj predočava crkvenost kao vjernost Božjem narodu koji tvore zajedno i hijerarhija i kršćanski svjetovnjaci. Vjernost Crkvi i njezinu poslanju u svijetu sastoji se u stalnom „provjeravanju vjernosti Gospodinu, u poučljivosti Duhu Gospodnjem, u brižnoj pozornosti na okolnosti i oprezno usmjerenom pogledu na znakove vremena, u volji da budemo uključeni u Crkvu, u svijest podložnosti svetoj hijerarhiji, u hrabrosti u pothvatima, u ustrajnosti u sebedarju, u poniznosti pri podnošenju nezgoda”.⁴⁷

Vjernost tako shvaćena postaje *stvarateljska* i *dinamička*, *samopobudna* i *odgovorna*; ide u dubinu i u širinu i ljudskih i ovozemnih stvarnosti, i božanskih i onozemnih iščekivanja. To lijepo izražava dokument *Redovnici i promicanje čovjeka* kad govori o četiri velike vjernosti: vjernost čovjeku i našem vremenu, vjernost Kristu i Evanđelju, vjernost Crkvi i njezinu poslanju u svijetu, vjernost redovničkom životu i karizmi vlastite ustanove.⁴⁸

Vjernost ne smije onesposobljavati, činiti nepokretnim, ravnodušnim. Robovska poslušnost, pa ni ona slijepa, nije vjernost koju traži vrijeme i ljudsko dostojanstvo, koju traži prava crkvenost.

Redovništvo nije dano hijerarhiji na raspolaganje, niti je zato da bude protiv nje, niti je ono neki spoj koji spaja hijerarhiju i svjetovnjake. Redovnici i redovnice dar su Crkvi; i kao takvi trebaju zauzeto sudjelovati u poslanju cjelokupne Crkve u odre-

47) *Mutuae relationes*, 12.

48) *Usp. Redovnici i promicanje čovjeka*, br. 13.

denom vremenu i prostoru. Pozvani su ne samo da *slušaju* nego i da *govore*, ne samo da *izvršavaju* nego i da *predlažu*.

„Crkvenost, kako kaže kardinal Pironio, spada na bit posvećenog života (redovničkog života), kao i na samu njegovu plodnost. Tu nije riječ o slaganju s biskupima, s biskupskom konferencijom, o slaganju društva i mjesne Crkve. Više se radi o proživljavanju stvarnosti sakramentalnosti i plodnosti Crkve koja rada različite i mnogostruke karizme, ali uvijek u okrilju jedinstva istog Duha. Svi tvorimo samo jedno tijelo”.⁴⁹ Crkvenost nije sluganstvo, nije ni pokušaj suprotstavljanja koji vodi podjeli, nego ispunjenje evangeoske poruke i u ime te poruke zalaganje za ljudsko dostojanstvo te tako utjelovljavanje Crkve koja „žudi da njome ovlada korjenitost blaženstva” — za što redovnici i redovnice trebaju svjedočiti i čemu trebaju biti vjerni.⁵⁰

c) Izbjegavati usporednost

U stvaranju novog mentaliteta, u pokušaju prilagodbe vremenu i prostoru, redovničke zajednice moraju slijediti Crkvu, Božji narod koji se predstavlja kao „Čjelina vjernika, koji imaju pomazanje od Svetoga. (...) od biskupa do posljednjeg vjernika”⁵¹ što vjerno izražava *duh* II. vatikanskog sabora, na što poziva *Perfectae caritatis*,⁵² treba kao uzor imati prvu kršćansku zajednicu.⁵³ Obnova mora uvijek polaziti i napajati se na „izvorima kršćanskog života”, na sudjelovanju u „životu Crkve”, zašto je potrebno „poznavanje prilika i ljudi i vremena kao i potreba Crkve”.⁵⁴

Redovnici ne smiju biti Crkva u Crkvi, niti kao „strano tijelo, teški privjesak i izraslina, kao neka nepoželjna grupacija”.⁵⁵

49) Kard. PIRONIO, *Redovnički život danas*, U Vijesti konf. VRPJ i unije VRPJ, 3/1984, prilog, str. 3.

50) *Usp. Evangelii nuntiandi*, 69.

51) *Lumen gentium*, 12.

52) *Perfectae caritatis*, 3.

53) *Isto*, 15.

54) *Isto*, 3.

55) ROŠČIĆ M.N., *Crkvenost redovništva*, u *Za bolje svjedočenje Evandolja*, KVRPJ, 1973, 148.

Oni su dio Crkve, Božjeg naroda. Pokušavaju živjeti u Crkvi kao učenici i proroci — dokazujući da jedinstvo između Boga i ljudi i zajedništvo među ljudima, nije samo utopija, nego jedna živa stvarnost, *topia*.⁵⁶ Tako redovnici i redovnice ne samo da osjećaju s Crkvom, nego treba da se osjećaju cjelovitim dijelom Crkve. Oni se trebaju osjećati u životu Crkve i Crkva se treba osjećati u njihovu životu. Zato Sabor kaže: „Neka redovnici brižno nastoje da Crkva po njima svaki dan sve bolje prikazuje Krista i vjernicima i nevjernicima”.⁵⁷

Zato ne usporednost između redovničkog i pastoralnog života, između redovnika i biskupa. I jedni i drugi, s različitim karizmama, pozvani su da izgrađuju Crkvu Kristovu.⁵⁸ To će uroditi plodovima.

56) Usp. MOLONEY F.J., *Discepoli...*, N. dj., 252.

57) *Lumen gentium*, 46.

58) Usp. BOFF L., *Vita secondo lo Spirito*, Borla, 1984, 57.

ZAKLJUČAK:

Sve ovo što rekosmo trebalo bi provjeriti u životu, trebalo bi doživjeti. Tek kad bude doživljeno, donijet će plodove. I ljudsko dostojanstvo i crkvenost i previše su važni za naš dalji hod. I zato ne bismo smjeli ostati prekrštenih ruku.

Ako budemo odgajali muškarce i žene, ukoliko ih budemo odgajali u ljudskom dostojanstvu i slobodi, neće biti teško da rastu u pravoj i odgovornoj crkvenosti, u vjernosti Crkvi, Božjem narodu. Ta vjernost u isti će mah značiti i vjernost vlastitom pozivu. Izbjeći ćemo zakržljalogost i prilagodbu koji dovode do gubljenja vlastite istobitnosti. S druge pak strane izbjeći ćemo promašaje koji se pokazuju: bilo u nebrizi za ono što se događa u zajednici, bilo u nasilnosti koja se izražava u stalnom i nekritičkom napadu na sve, bilo u zatvaranju u sebe i izdvajanju od svega i svih.

Da bismo mogli u navedenom smislu odgajati i tako izbjegnuti negativnosti koje su se pokazale i koje spomenusmo, potrebno je da i redovnici i redovnice i biskupi i laici ponovno, dvadeset godina nakon Sabora, čitaju i razmišljaju o cjelokupnom *blagu* kojim nas je Duh obdario preko II. vatikanskog sabora. Upravo na to nas upozorava dokumentat *Redovnici i promicanje čovjeka*: „Problemi s kojima se redovnički život mora suočiti u svojoj obnovi, u svijetu koji zahtijeva sklad između evangelizacije i ljudskog napretka, odražavaju se na odgojnom planu.

Sve to može zahtijevati preinaku programa i metoda odgoja, kako u vrijeme započinjanja, tako i u vremenu koje slijedi neposredno i u trajnom odgoju.

Ponovno čitanje, u tom svjetlu, saborskih mjerila za obnovu pokazat će da se ne radi o jednostavnim prilagođavanjima samo izvanjskim oblicima. Radi se o jednom dubinskom odgoju čudi i načina života, koji će omogućiti odgajanicima da ostanu vjerni

sebi s novim načinom svoje prisutnosti: uvijek „kao posvećeni“, koji će biti sposobni sa svojim svjedočenjem i djelima usmjeriti preobražaj ljudi i društva u smjeru Evandelja”.⁵⁹

Ovdje smo pokušali iznijeti samo neka načela. Mnogo je toga ostalo netaknuto, nedorečeno. Tema je bila preopširna i nije bilo moguće ići u detalje. Na odgojiteljima i odgajanicima ostaje da stvari pokušaju doraditi i u teoriji, a još više u praksi.

59) Redovnici i promicanje čovjeka, 32.